

Vormingsmodule parochiebeheer

2. Kerkelijk recht in verband met de sacramentenpastoraal

Groeien naar een nieuwe parochie

bisdom Gent

Kerk
God roept ons samen

GOD ZOekt EEN THUIS ONDER DE MENSEN

Groeien naar de nieuwe parochie

Een nieuwe parochie is meer dan een naam of een structuur. Ze is een **beweging**: samen. Kerk zijn, Christus zoeken en het Evangelie beleven. Wie Christus zoekt en zijn Evangelie beleeft, leert gaandeweg anders in het leven en in de wereld te staan.

10 dekenaten
43 nieuwe parochies

"Als de Heer het huis niet bouwt, bouwen tevergeefs de knechten."
Psalm 127, 1

Christus

missionair, vergeving, solidariteit, ontmoeting, trouw, gemeenschap, Gods liefde, schepping, genade, geloof, barmhartig, hoop, gerechtigheid, denken, eenheid, dienstbaarheid, gastvrij, vrijheid

"Niet jullie hebben Mij uitgekozen, maar ik jullie."
Johannes 15, 16

Verloop van de namiddag

14u-14u15	Welkom
14u15-14u45	Algemene principes van sacramentenrecht
14u45-15u	Tijd voor vragen
15u-15u30	Kerkrechtelijke vragen in verband met doop, eerste communie en vormsel (I)
15u30-16u	Pauze
16u-16u30	Kerkrechtelijke vragen in verband met doop, eerste communie en vormsel (II)
16u30-17u15	Vragen in verband met het opstelling van een huwelijksdossier; opvragen van doopbewijzen.
17u15-17u30	Tijd voor vragen en afronding van de namiddag

Lied: Wij zijn de druppels van één stroom (ZJ 733)

1. Wij zijn de drup-pels van één stroom, wij zijn de tak-ken
2. Uw zach-te, vrien-de - lij - ke kracht die ons van ver te-
3. Houd ons bij - een, maak ons uw Kerk, vol - tooi in ons uw

1. van één boom en Gij be - weegt ons le - ven. Ge -
2. za - men bracht, be - werkt in ons ver - trou - wen. Uw
3. ei - gen werk: 't ge - loof dat zich laat dra - gen, de

1. dra - gen door de - zelf - de lucht: uw stem die in ons
2. vre - de, goed - heid, o - ver - vloed, uw lief - de die ons
3. vreug - de die naar vriend - schap leidt, ge - duld en trou - we

1. hart ver - zucht, wij aan el - kaar ge - ge - ven.
2. zin - gen doet, een nieu - we we - reld bou - wen.
3. dienst - baar - heid voor nu en al - le da - gen.

Gebed tijdens het Synodale proces

Wij staan voor U, Heilige Geest,
nu we in Uw naam samenkomen.
Wees de Ene die ons leidt, en kom wonen in ons hart.
Leer ons de weg die we moeten gaan,
en hoe we hem kunnen aanhouden.
Geef dat we geen onenigheid bevorderen,
kwetsbaar en zondig als we zijn.
Laat niet toe dat onwetendheid ons op het verkeerde pad brengt
of partijdigheid onze daden beïnvloedt.
Laat ons in U onze eenheid vinden,
zodat wij samen de tocht maken naar het eeuwige leven
en niet afdwalen van de weg van waarheid en gerechtigheid.
Dit vragen we U,
die overal en altijd werkzaam bent,
in de gemeenschap van de Vader en de Zoon,
voor eeuwig en altijd.
Amen

SACRAMENTENRECHT - INLEIDING

1. Sacramenten

1.1 Wat zijn sacramenten?

Can. 840

“De Sacramenten van het Nieuwe Verbond, door Christus de Heer ingesteld en aan de Kerk toevertrouwd, zijn, als handelingen van Christus en van de Kerk, tekenen en middelen waardoor het geloof uitgedrukt en gesterkt wordt, eredienst aan God gebracht en de heiliging van de mensen bewerkt wordt; en zo dragen zij er in de hoogste mate toe bij de kerkelijke gemeenschap tot stand te brengen, te versterken en duidelijk zichtbaar te maken; daarom moeten zowel de gewijde bedienaren als de overige christengelovigen bij het vieren ervan met de hoogste eerbied en de vereiste zorgvuldigheid handelen.”

- Can. 840 tracht een theologische omschrijving van de sacramenten te geven:
 - ze zijn door Christus ingesteld
 - ze zijn aan de kerk toevertrouwd
 - ze zijn tegelijkertijd handelingen van Christus en handelingen van de kerk (en dus “liturgie”: can. 834)
 - ze zijn zichtbare tekens
 - ze hebben tot doel:
 - het geloof tot uitdrukking te brengen en te sterken
 - eredienst aan God te brengen
 - de mens te heiligen
 - de kerkelijke gemeenschap (*communio*) tot stand te brengen, te versterken en duidelijk zichtbaar te maken.
- De sacramenten zijn de belangrijkste wijze waarop de kerk haar heiligingstaak (*munus sanctificandi*) uitoefent.

1.2 Verschillen tussen de sacramenten

Het begrip “sacrament” is een verzamelbegrip. De afzonderlijke handelingen die ermee worden bedoeld verschillen van elkaar:

- **Doel** van de sacramenten
 - één van de sacramenten, nl. de doop, bewerkt de toetreding tot de kerk en kan daarom alleen aan ongedoopten worden toegediend. De overige sacramenten kunnen enkel aan gedoopten worden toegediend (zie can. 842, § 1).
 - voor de volledige inlijving in de kerk is de ontvangst van drie sacramenten nodig, die daarom ook “*initiatiesacramenten*” worden genoemd (doop, vormsel, eucharistie: can. 842, § 2). De overige sacramenten hebben een ander doel.
 - twee sacramenten bewerken de aanvaarding van een levensstand binnen de kerk (wijding, huwelijk). Bij de overige sacramenten is dit niet het geval, tenzij men ook de doop ziet als de aanvaarding van de fundamentele levensstaat van christen.
- **Oorsprong** van het sacramentele teken
 - het huwelijk heeft als bijzonderheid dat het teken van dit sacrament reeds met de scheppingsorde is gegeven (zgn. natuurlijke huwelijk van ongedoopten of van een

gedoopte met een ongedoopte). Vandaar de verwoording van can. 1055, § 1 dat Christus het huwelijk (dat reeds bestond in de natuurlijke orde) tot sacrament heeft “verheven”.

Can. 1055 § 1: *“Het huwelijksverbond, waardoor man en vrouw met elkaar een algehele levensgemeenschap vormen, die uit haar natuurlijke aard gericht is op het welzijn van de echtgenoten en op het voortbrengen en opvoeden van kinderen, is door Christus de Heer tussen gedoopten verheven tot de waardigheid van Sacrament.*

- bij de overige zes sacramenten heeft de handeling – binnen de scheppingsorde – niet zo een tekenfunctie.

- **Herhaalbaarheid en uitwisbaarheid**

- drie sacramenten zijn niet herhaalbaar (doop, vormsel, wijding). Men zegt dat ze een “onuitwisbaar merkteken” (*character indelebilis*) inprenten (can. 845, § 1). De overige vier sacramenten kunnen door dezelfde persoon meermaals worden ontvangen (eucharistie, boete, ziekenzalving en huwelijk).
- terwijl de overige sacramenten op geen enkele wijze “ongedaan” gemaakt kunnen worden, kan het huwelijksacrament onder bepaalde omstandigheden (nl. in het geval van een niet voltrokken huwelijk, can. 1142) ontbonden worden.

- **Bedienaar en ontvanger**

- de sacramenten verschillen ook van elkaar volgens de mate van kerkelijke autoriteit die nodig is om ze te vieren (toedienen, bedienaar zijn). Voor de viering van vijf sacramenten is de wijdingsmacht nodig (vormsel, eucharistie, boete, ziekenzalving, wijding). Voor twee van deze sacramenten (vormsel, boete) is bovendien een bijzondere bevoegdheid (*facultas*) nodig. Terwijl bisschoppen deze bevoegdheid ontvangen door hun wijding, is voor priesters een bijzondere bevoegdheidsverlening nodig.
- bij de eucharistie bestaat de bijzonderheid dat viering en toedienen twee afzonderlijke handelingen uitmaken. Ze horen samen, maar laten zich toch onderscheiden. Bij overige zes sacramenten vallen viering en toediening samen: de viering bestaat er juist in dat ze worden toegediend.
- de eucharistie is het enige sacrament dat iemand zichzelf kan toedienen. Een mens kan niet tegelijkertijd bedienaar en ontvanger van een sacrament zijn. Men kan zichzelf geen sacrament toedienen. Een uitzondering hierop is de ontvangst van de communie als deel van de eucharistie: men kan zichzelf de communie geven en voor de celebrerende priester is dit zelfs de regel. Een sacrament aan zichzelf toedienen is ongeldig.
- het huwelijk heeft als bijzonderheid dat twee personen als bedienaar wederzijds elkaar het sacrament toedienen.

- **Gelaagdheid**

- het wijdingssacrament heeft als bijzonderheid dat het verschillende graden kent (wijding tot diaken, priester, bisschop).
- van een zekere voortschrijdende structuur kan ook sprake zijn bij het huwelijk, in zoverre de huwelijksluiting (uitwisselen van huwelijksbeloften) en de voltrekking van het huwelijk zich laten onderscheiden.
- Bij de overige vijf sacramenten bestaat zo een gradatie niet.

2. Sacramentenrecht

2.1 De verschillende dimensies van de sacramenten

- De sacramenten vormen het voorwerp van verschillende theologische disciplines, in het bijzonder van de dogmatiek, de liturgiewetenschap, de pastoraaltheologie en van het kerkelijk recht.
- Het is belangrijk dat de verschillende disciplines die zich op de sacramenten richten met elkaar in verband staan. In deze kerkrechtelijke uiteenzetting wordt echter niet herhaald wat vanuit andere invalshoeken over de sacramenten te zeggen valt.

2.2 Oorsprong van het sacramentenrecht

- Het sacramentenrecht is niet iets wat aan de sacramenten is toegevoegd. Het is vanaf de aanvang met hen verbonden want alle sacramenten hebben in wezen een juridische dimensie.
- De eerste aanwijzingen hiervoor zijn reeds te vinden in het Nieuwe Testament, bijvoorbeeld:
 - *Doop*: Hand. 8, 36 – 38.
Er bestaan bepaalde voorwaarden om gedoopt te kunnen worden.
 - *Eucharistie*: 1 Kor. 11, 23.
Paulus voelt zich duidelijk verplicht de aanwijzingen voor het vieren van de eucharistie door te geven zoals hij ze zelf heeft ontvangen. Het zou niet toelaatbaar zijn aan die aanwijzingen iets te wijzigen.
 - *Vormsel*: Hand. 8, 12 – 21.
De naar deze passage uit de Schrift met “simonie” aangeduide ingesteldheid vormt een beletsel voor de ontvangst van sacramenten.

2.3 Doel van het sacramentenrecht

- Aangezien de sacramenten door Jezus Christus werden ingesteld, kan de kerk niet naar eigen goeddunken over de sacramenten beschikken. Zij moet zich, integendeel, houden aan wat haar op onveranderlijke wijze is toevertrouwd. Een belangrijk deel van het sacramentenrecht bestaat erin uit te maken wat behoort tot de onveranderlijke wezenselementen van de sacrament waarover de kerk geen beschikkingsbevoegdheid heeft. Daarbij gaat het om geloofsvragen. Het gaat om vragen waarbij dogmatiek en kerkelijk recht elkaar overlappen.

De bevoegdheid van de kerkelijke overheid strekt zich uit over geldigheids- en geoorloofdheidsvereisten en over de ordening van de viering. Zij kan echter niet raken aan de onveranderlijke wezenselementen of substantie (*substantia*) van het sacrament. Substantie en instelling zijn verwante begrippen. Uit het gebruik dat de kerkelijke documenten maken van de term *substantie* valt af te leiden dat hiermee bedoeld wordt: datgene wat Christus bij de instelling van het sacrament op onveranderbare wijze heeft vastgesteld. De substantie verschilt van sacrament tot sacrament. Aangezien de substantie in rechtstreeks verband staat met het voor interpretatie vatbare begrip "instelling" van een sacrament, is het niet altijd gemakkelijk uit maken wat tot die substantie behoort.

- Het sacramentrecht bevat daarnaast vele andere voorschriften die niet direct verband houden met het wezen van de sacramenten. Die voorschriften hebben tot doel:
 - de geldigheid van de viering te waarborgen door voorzichtigheidsmaatregelen
 - de viering en de ontvangst van de sacramenten te bevorderen
 - de spirituele vruchtbaarheid van de viering en de ontvangst van sacramenten te bevorderen, in het bijzonder door een gepaste voorbereiding op de ontvangst van de sacramenten
 - het bewustzijn te doen toenemen van het verband tussen kerk en sacramenten
 - binnen het geheel van de kerk een zekere uiterlijke uniformiteit te waarborgen, om de eenheid van de kerk te beschermen en te bevorderen
 - de viering en de ontvangst van sacramenten voor later onderzoek te documenteren.

2.4 Aspecten van de sacramenten die voorwerp uitmaken van juridische ordening

- De viering van een sacrament is tegelijk een menselijke en een goddelijke handeling (zie can. 840). Wanneer dit samengaan van een menselijk en een goddelijk handelen zich voltrekt, dan is het sacrament “geldig”.
- Voor zover het bij sacramenten om een menselijke handeling gaat, waarbij zich de vraag van de geldigheid stelt, kan men, naar analogie, op de sacramenten toepassen wat in can. 124, § 1 voorzien is over de verschillende elementen die relevant zijn voor het stellen van een rechtsgeldige handeling.
Can. 124, § 1 onderscheidt vier elementen:
 - (1) de handelende persoon (personen)
 - (2) de wezenlijke bestanddelen van de handeling
 - (3) de vormvereisten
 - (4) overige elementen door het recht opgelegd.
- Op basis hiervan komen verschillende aspecten van de sacramenten in aanmerking voor juridische ordening. Dit zijn:
 - **(1) de vereiste hoedanigheid van de handelende persoon (personen)**
Het gaat hierbij in het algemeen om de “bedienaar” en de “ontvanger” van het sacrament. Bij de eucharistie kunnen drie personen worden onderscheiden: de celebrerende priester, de persoon die de communie uitdeelt, de ontvanger van de communie.
De vereiste eigenschappen van de personen kunnen onderscheiden worden naar gelang van het feit of ze voorgeschreven zijn voor de geldigheid of de geoorloofdheid.
 - **(2) de wezenlijke bestanddelen van de handeling**
De wezenlijke bestanddelen van de handeling (sacramenteel gebaar en woorden bij de toediening) zijn altijd noodzakelijk voor de geldigheid van de viering van het sacrament.
 - **(3) de vormvereisten**
De vormvereisten in de strikte zin hebben betrekking op de wijze waarop de beslissende sacramentele handeling dient te geschieden.
Die vereisten kunnen de geldigheid van het sacrament raken. Bijvoorbeeld: de canonieke huwelijksvorm (can. 1108).

Er zijn ook vormvereisten waarvan de naleving is voorgeschreven voor de geoorloofdheid. Bijvoorbeeld: de doop wordt toegediend door onderdompeling of door begieting, niet door besprenkeling (can. 854).

Tot de vormvoorschriften in de ruimere zin behoren alle voorschriften in verband met het verloop van de viering waarin het sacrament wordt toegediend. Die voorschriften beïnvloeden de geldigheid niet, ze betreffen enkel de geoorloofdheid. Tot deze voorschriften kunnen ook de bepalingen gerekend worden over plaats en tijdstip van de viering van het sacrament.

○ (4) **overige elementen door het recht opgelegd**

De uitdrukking “overige elementen door het recht opgelegd” slaat op alle overige door het recht vereiste elementen die niet behoren tot de drie hiervoor genoemde categorieën.

Voorbeelden hiervan zijn:

- de bijzondere kerkelijke toelating die soms vereist is
- de toestemming van de echtgenote voor de wijding tot diaken van een gehuwde man (can. 1031, § 2).

- Daarnaast bevat het sacramentenrecht voorschriften waarbij het niet onmiddellijk gaat om de ordening van de viering resp. bediening van het sacrament, maar die vooraf of nadien moeten nageleefd worden.

Voorbeelden hiervan zijn:

- voorschriften over de voorbereiding van de gelovigen op de sacramenten
- voorschriften over de registratie van de bediening van sacramenten in de kerkelijke registers.

- Wat door het goddelijk recht vereist wordt voor de viering van een sacrament betreft steeds de geldigheid. Daarnaast zijn er voorschriften van louter kerkelijk recht die hetzij de geldigheid hetzij de geoorloofdheid van de viering betreffen.

2.5 Onderscheid ongeldig – ongeoorloofd

- Een sacrament is **geldig**, d.w.z. op geldige wijze toegediend en ontvangen als zowel van de kant van de bedienaar als van de kant van de ontvanger en voor wat het sacrament zelf betreft, alle voorwaarden zijn nageleefd opdat het sacrament werkelijk zou tot stand komen en enig effect (uitwerking) zou hebben.

Wordt niet voldaan aan de voorwaarden die de geldigheid determineren, dan is er geen sacrament. Het sacrament is dan ongeldig.

- De **geoorloofdheidsvereisten** hebben geen betrekking op het tot stand komen of bestaan van het sacrament. Het zijn voorwaarden die ertoe strekken het kerkelijk karakter van de sacramenten te benadrukken of die de eerbied voor het sacrament en de waardige bediening of ontvangst willen verzekeren.

Can. 841 bepaalt welke kerkelijke gezagsinstantie geoorloofdheidsvereisten kan vaststellen.

Overtreding van de normen die betrekking hebben op de geoorloofdheid maakt de viering van het sacrament onwettig of ongeoorloofd maar niet ongeldig. Het sacrament bestaat, maar wordt gevierd in strijd met wettelijke bepalingen.

De geoorloofdheidsvereisten kunnen betrekking hebben op de bedienaar, op de ontvanger of op de vorm van het sacrament.

2.6 Herkomst van het sacramentenrecht

- Uit de dogmatische uitspraak dat de sacramenten door **Jezus Christus** werden ingesteld, vloeit voort dat de centrale voorschriften van het sacramentenrecht behoren tot het *ius divinum* (goddelijk recht) en dat ze in hun kern onttrokken zijn aan menselijke regeling. Dit betreft de vraag naar de wezenlijke bestanddelen van de sacramenten en naar de noodzakelijke wijdingsmacht van de bedienaar.
- Voorschriften die betrekking hebben op de geldigheid van de sacramenten zijn volgens can. 841 voorbehouden aan het **hoogste gezag van de kerk**.
 - o de uitdrukking “hoogste gezag van de kerk” omvat de paus (individueel) en het bisschoppencollege (waarvan de paus deel uitmaakt en dat niet kan handelen zonder de paus).
 - o bij vragen over de geldigheid gaat het om twee verschillende zaken:
 - o enerzijds de vaststelling van wat krachtens het *goddelijk recht* vereist is voor de geldige viering van een sacrament. Uitspraken hierover zijn voorbehouden aan het magisterium (leergezag) van de paus resp. bisschoppencollege en gebeuren door uitoefening van het onfeilbare leergezag (can. 750) of van het gewone (“authentieke”) leergezag (can. 752). Een voorbeeld hiervan is de vaststelling door Pius XII van welke handelingen die de bediening van het wijdings sacrament uitmaken.
 - o anderzijds de vaststelling van wat door het *louter kerkelijk recht* vereist wordt voor de geldige viering van een sacrament. Een voorbeeld hiervan is de verplichting van de canonieke huwelijksvorm (can. 1108).
- Voor het geheel van de eredienst waarin het sacrament wordt gevierd dienen de voorschriften van de liturgische boeken in acht te worden genomen (can. 846 § 1). De publicatie van die boeken behoort tot de bevoegdheid van de **Apostolische Stoel** (can. 838 § 2). De uitdrukking “Apostolische Stoel” omvat de paus (individueel) en de verschillende organen van de Romeinse curie (can. 361). Het Dicasterie voor de Goddelijke Eredienst en de Discipline van de Sacramenten is bevoegd voor het verlenen van de toelating om de liturgische boeken uit te geven (Apost. Const. *Praedicate Evangelium*, 19 maart 2022, art. 88 – 97).
- De bevoegdheid voor de publicatie van vertalingen van de liturgische boeken ligt bij de **bisschoppenconferenties** (can. 838, § 3). De vertalingen dienen ter beoordeling te worden voorgelegd aan de Apostolische Stoel (can. 838, § 3). Richtlijnen die in acht dienen te worden genomen bij de vertaling zijn te vinden in de instructie *Liturgiam authenticam* van de Congregatie voor de Eredienst (2001). Voor sommige aangelegenheden kan aan de bisschoppenconferentie een ruimere bevoegdheid worden toegekend. Een voorbeeld hiervan is de bevoegdheid om een eigen ritus voor het huwelijk op te stellen in overeenstemming met de gebruiken van plaatsen en volken (can. 1120).
- Het sacramenten is voor het grootste deel uniform voor de ganse wereld. Dat is ook zinvol omdat de sacramenten voor de ganse kerk dezelfde zijn. Voor wetgevend optreden door bisschoppenconferentie of door de **diocesane bisschop** blijft er relatief weinig plaats over.

2.6. Waar is het sacramentenrecht te vinden?

- Vier verschillende vindplaatsen zijn te onderscheiden:
 - (1) De voorschriften van het *ius divinum* vindt men in de **goddelijke openbaring** (H. Schrift en Traditie) zoals ze worden verklaard door het kerkelijk leergezag. Voor het huwelijk is er de bijzonderheid dat ook de normen van het *ius divinum naturale* gelden, d.w.z. die met de menselijke **natuur** zijn meegegeven.
 - (2) Wat de door de kerk uitgevaardigde voorschriften betreft, zijn de fundamentele normen te vinden in het **Wetboek van Canoniek Recht, in het bijzonder in Boek IV** (heiligingstaak van de kerk) en daar vooral in de cc. 840 – 1165.
 - (3) Verdere bijzonderheden zijn te vinden in de **liturgische boeken**.
 - (4) Normen betreffende detailvragen zijn te vinden in **bijzondere wetten** van de paus, de Apostolische Stoel, de bisschoppenconferenties en de diocesane bisschoppen.
- Bij elk van deze opgesomde normen gaat het om “liturgische wetten” (can. 2). Dat betekent dat ook de in de liturgische boeken voorschriften een werkelijk verbindende kracht hebben.
- In het algemeen kan men zeggen dat de belangrijkste voorschriften in CIC te vinden zijn en dat de bijzonderheden van de viering van elk sacrament te vinden zijn in de liturgische boeken.

**sacramenten eucharistie – boete – ziekenzalving (can. 844, §§ 3 + 4)
christengelovigen niet in volle gemeenschap met rooms-katholieke kerk**

**orthodoxe christen
(+ gelijkgestelde)**

juiste gesteltnis + eigen vraag

andere christenen

eigen vraag + juiste gesteltnis

+ geen eigen bedienaar

+ katholieke sacramentsbegrip

+ stervensgevaar
of
ernstige nood*
*volgens oordeel diocesane bisschop of
bisschoppenconferentie

toediening sacrament geoorloofd

	minder dan 7 jaar	7 tot 14 jaar	meer dan 14 jaar
DOOP	can. 861 § 1 gewone bedienaar: bisschop - priester - diaken can. 530, 1°: "... in het bijzonder de pastoor ..."	zie: minder dan 7 jaar	can. 863: melden aan de bisschop – bisschop beslist over opportuniteit om zelf te dopen (gelet op de leeftijd zal het waarschijnlijk altijd gaan om volledige initiatie dus: doop + vormsel + eucharistie samen)
VORMSEL	Stervensgevaar (can. 891: afwijken van vastgestelde leeftijd toegelaten) Bedienaar in stervensgevaar: (can. 883, 3°) "... de pastoor en zelfs iedere priester"	Belgische bisdommen: vormselleeftijd omstreeks 12 jaar. 1. Bisschop 2. Priester krachtens mandaat van de bisschop (can. 883, 2°). Gaat niet om doop. Dus: de pastoor heeft geen bijzondere aanspraak om bedienaar te zijn. Stervensgevaar (zie minder dan 7 jaar)	1. Bisschop 2. Priester krachtens mandaat van de bisschop (can. 883, 2°). Gaat niet om doop. Dus: de pastoor heeft geen bijzondere aanspraak om bedienaar te zijn. Stervensgevaar (zie minder dan 7 jaar)
DOOP + VORMSEL	Aangezien de vormselleeftijd in onze bisdommen vastgesteld is rond de 12 jaar, stelt zich hier geen probleem. Behalve dan toediening van doop en vormsel in stervensgevaar.	1. Bisschop want hij is de gewone bedienaar van het vormsel (can. 882) 2. Pastoor (can. 883, 2°) die "krachtens zijn ambt iemand die de kindertijd ontgroeid is doopt" – pastoor moet geen verlof vragen 3. Priester die "krachtens mandaat iemand die de kindertijd ontgroeid is doopt" (can. 883, 2°) 4. Stervensgevaar. Can. 883, 3°: "... de pastoor en zelfs iedere priester"	can. 863: melden aan de bisschop – bisschop beslist over opportuniteit om zelf te dopen indien de bisschop niet zelf doopt en vormt – zie can. 883, 2°: - pastoor (can. 883, 2°) die "krachtens zijn ambt iemand die de kindertijd ontgroeid is doopt" - priester die "krachtens mandaat iemand die de kindertijd ontgroeid is doopt" (can. 883, 2°) Stervensgevaar: can. 883, 3°: "... de pastoor en zelfs iedere priester"

	minder dan 7 jaar	7 tot 14 jaar	meer dan 14 jaar
OPNAME IN VOLLEDIGE GEMEENSCHAP RKK <i>geen doop opname met vormsel</i>			- Opname gebeurt door vormsel. - Geen doop. Dus: geen toepassing van de in can. 883, 2 ° voorziene mogelijkheid "priester die krachtens zijn ambt of mandaat <i>doopt</i>". - Bevoegdheid van de pastoor komt hier niet in concurrentie met die van de bisschop. Opname in volledige gemeenschap behoort niet tot ambtsverplichting van de pastoor (niet vermeld in can. 530). - can. 864 in principe de bisschop als gewone bedienaar. Anders: priester die specifiek <i>ambt</i> bekleedt om dergelijke opnames te doen of die hiervoor mandaat krijgt. - ICLZ regeling geldt hier (regeling in samenspraak met de bisschoppen). - Concreet: melden aan bisschop die beslist wie opname doet.

De doop

1. Rechtsbronnen

1.1 Belang van de leeftijd van de dopeling

- Het hangt af van de leeftijd van de dopeling welke voorschriften van toepassing zijn.
- De doop is in de Latijnse kerk het enige sacrament dat ook aan “kinderen”, d.w.z. aan minderjarigen beneden de zeven jaar (can. 97 § 2) wordt toegediend. Een uitzondering wordt gemaakt in geval van stervensgevaar: dan moet het kind niet alleen gedoopt maar ook gevormd worden.
- Het voor de doop geldende recht hangt deels af van de leeftijd van de dopeling. Een onderscheid wordt gemaakt tussen de volwassenendoop en de kinderdoop. In can. 852 vindt men het criterium om beide vormen van doop te onderscheiden:
 - de voorschriften voor de *volwassenendoop* dienen toegepast wanneer de dopeling:
 - het zevende levensjaar heeft voleindigd (can. 97 § 2) en
 - tot het gebruik van het verstand is gekomen (can. 852 § 1) en
 - voor zichzelf verantwoordelijk kan zijn (can. 852 § 2).
 Dit is een uitzondering op de regel waarbij men eerst bij de voleinding van het achttiende levensjaar onderworpen is aan de voorschriften die betrekking hebben op de “volwassenen” (can. 97 § 1).
 - De voorwaarden zijn cumulatief. Wanneer aan één van deze voorwaarden niet is voldaan, zijn de voorschriften voor de *kinderdoop* van toepassing.
 - De vaststelling van de leeftijdsgrens op zeven jaar wordt hierdoor gerechtvaardigd dat de dopeling vanaf deze leeftijd zelf op de doop kan worden voorbereid en voor zichzelf kan spreken bij de doopviering.

1.2 Documenten

- canones 849 – 878 CIC
- Liturgische boeken
 - Volwassenen
 - Ordo initiationis christianae adultorum* (1972)
 - Orde van dienst voor de viering van de initiatie sacramenten voor volwassenen* (ICLZ)
 - Caeremoniale Episcoporum* (1985) voor vieringen waarbij een bisschop betrokken is
 - Kinderen
 - Ordo baptismi parvulorum* (1969, 1973²)
 - Orde van dienst voor de liturgie van het kinderdoopsel* (versie 1973² van de *Ordo*)
 - Caeremoniale Episcoporum* (1985) voor vieringen waarbij een bisschop betrokken is
- Particulierrechtelijke voorschriften van de bisdommen of bisschoppenconferentie.

2. Theologische omschrijving van de doop

- Zie can. 849:
 - Heilsnoodzakelijkheid van de doop

Maar het verlangen naar de doop (*votum baptismi*) kan volstaan.

Men kan zich vragen stellen naar de wenselijkheid om in een wetboek in te gaan op de vraag van de heilsnoodzakelijkheid van een sacrament, vooral wanneer teruggegrepen wordt naar een theorie als die van het "doopsel door begeerte", die reeds vóór Vaticanum II door een theologisch meer gefundeerde heilsleer als achterhaald beschouwd werd (zie: LG 16). Dat een mens ook zonder doop en louter op grond van zijn verlangen naar rechtvaardiging metterdaad gerechtvaardigd kan worden, brengt de grotere mogelijkheden van God onder ogen. Het heil wordt echt toegezegd in iedere doop, maar die toezegging blijft niet beperkt tot het sacrament. Het juridisch vaststelbare kan niet gelijkgesteld worden met de heilswerking van God.

- De constitutieve bestanddelen:
 - wassing met echt water
 - samen met de vereiste vorm van de doopwoorden
- Doel:
 - bevrijding van zonden
 - tot kind van God herboren worden
 - aan Christus gelijkvormig gemaakt worden
 - verwerven van het heil
- Juridische gevolgen:
 - onuitwisbaar merkteken (eens gedoopt altijd gedoopt) – de doop kan niet worden herhaald (zie can. 845 § 1)
 - inlijving in de kerk
Volgens can. 95 wordt men door de doop tot *persoon* in de kerk met rechten en plichten eigen aan de christen.
"Kerk" dient hier in de ruime zin te worden verstaan en is niet beperkt tot de rooms-katholieke kerk.
 - Principiële bekwaamheid om de overige sacramenten te ontvangen. De doop is de "toegangspoort" tot de sacramenten.

3. Voor de geldigheid vereiste elementen

- De kerk heeft zelf geen voorschriften uitgevaardigd die betrekking hebben op de geldigheid van de doop. Wat vereist is voor een geldige doop wordt afgeleid uit het goddelijk recht (zie can. 869 § 2).
- Bedienaar en ontvanger
 - de doop kan enkel door een mens worden toegediend en ontvangen. De ontvanger moet in leven zijn (zie can. 871).
 - zowel de bedienaar als de ontvanger dient de vereiste intentie aanwezig te zijn:
 - de bedienaar moet de bedoeling (intentie) hebben te doen wat de kerk met een doop wil bewerkstelligen
 - voor de ontvanger is het noodzakelijk dat er geen innerlijk verzet is tegen de doop. Een doop ontvangen onder dwang is ongeldig (can. 125 § 1).
 - voor de geldigheid is, van de kant van de ontvanger, vereist dat hij nog niet gedoopt werd (can. 864).
- Handeling: wassing met water en een geldige doopformule.

- voor de geldigheid van de doopformule is een aanroeping van de H. Drievuldigheid noodzakelijk. Voor de Latijnse kerk is deze formule: "N., ik doop u in de naam van de Vader, van de Zoon en van de Heilige Geest". Wanneer de doopformule gewijzigd wordt, kan er twijfel bestaan over de geldigheid van de doop.

4. Voorafgaand aan de doop

4.1 Voorbereiding

- Een volwassen dopeling (volgens can. 852) moet het catechumenaat doorlopen. Het catechumenaat bestaat uit (can. 865 § 1):
 - onderricht in de geloofswaarheden en de christelijke verplichtingen
 - beproefd bevonden zijn in het christelijk leven
 - zonden betreuren.
 Het catechumenaat moet, voor zover mogelijk, volgende fasen omvatten (cc. 851, 1°; 865; *Ordo initiationis christianae adultorum*):
 - eerste fase: opname in het catechumenaat
 - tweede fase: uitverkiezing (toelating) tot de doop (*electio*)
 - de viering vindt meestal plaats op de eerste zondag van de vasten
 - inschrijving in het catechumenenboek
 - van de derde tot de vijfde vastenzondag volgen de drie *scrutinia* die zowel een boete- als een bemoedigingskarakter hebben
 - derde fase: viering van de sacramenten (doop, vormsel, eucharistie)
 - zo mogelijk tijdens de Paasnacht.
 De vormgeving van het catechumenaat kan door de bisschoppenconferentie geregeld worden.

Decreet van de Belgische Bisschoppen van 12.02.2020 over het catechumenaat (uitvoering van can. 788 § 3).

Decreet over het catechumenaat

“Het is de taak van de Bisschoppenconferentie om statuten uit te vaardigen tot ordening van het catechumenaat, door te bepalen wat door de catechumenen gedaan moet worden en door te definiëren welke voorrechten hun toegekend worden” (can. 788 § 3).

1. Elke persoon vanaf de leeftijd van 14 jaar die gedoopt wenst te worden in de Belgische kerkprovincie, dient de weg van het catechumenaat te volgen, zoals voorzien door de *Orde van dienst voor de viering van de initiatiesacramenten voor volwassenen* (ICLZ, vertaling *ad experimentum* van de *Ordo initiationis Christianae Adultorum*), het kerkelijk recht (cc. 206, 788, 1170, 1183 §1) en de *Catechismus van de Katholieke Kerk* (nrs. 1229-1233, 1247-1249). Vanaf de liturgische opname in de kerkgemeenschap door de ritus van de ‘opneming onder de geloofsleerlingen’ (*Orde van dienst...*, 14-15, 18) wordt een doopkandidaat catechumeen of geloofsleerling genoemd.
2. Bij de intrede in het catechumenaat van een kandidaat, wordt dit kenbaar gemaakt aan de bisschop en de door de bisschop benoemde verantwoordelijke

voor het catechumenaat via de ‘pastorale inlichtingenfiche luik A’. Deze fiches worden in elk bisdom bijgehouden in één register van de catechumenen, dat wordt bijgehouden door de bevoegde dienst catechumenaat bij de diocesane Curie (CIC c. 788 §1).

3. Wanneer een kandidaat zich heeft aangemeld, vertrouwt de pastoor haar of zijn begeleiding toe aan een christen die in het parcours van het catechumenaat is ingewijd. Bij de intrede in het catechumenaat zal de begeleider, in overleg met de pastoor, een begeleidend groepje van gelovigen samenstellen rond de kandidaat. Bij het vorderen op de catechumenale weg zal de catechumeen stap voor stap worden geïntroduceerd in de plaatselijke christelijke gemeenschap.
4. Door hun inschrijving in het catechumenaat, verkrijgen de catechumenen het recht toegelaten te worden tot de liturgie van het Woord van God, en tot de andere liturgische vieringen die niet voorbehouden zijn voor christengelovigen. Zij mogen aanwezig zijn in de viering van de Eucharistie, maar zonder actief deel te nemen. Tot hun andere rechten behoren: het recht zegeningen te ontvangen (CIC c. 1170) en bepaalde sacramentaliën (palmtakken, asoplegging, kaarsen, scapulieren en medailles en kruisbeeld); het recht op een kerkelijke uitvaart (CIC c. 1183 §1, CCEO c. 875), het recht zoals elke gedoopte om een rechtsvordering in te stellen (CIC c. 1476 en CCEO c. 1134); zij kunnen zich inschrijven bij verenigingen en bewegingen van apostolaat, volgens de bepalingen van de Statuten (CIC c. 307 en CCEO c. 578); het recht zich in te schrijven in de Latijnse Kerk of in eender welke Oosterse Kerk *sui juris* (CCEO c. 588); het recht het doopsel te ontvangen wanneer dit gevraagd wordt door wie naar behoren zijn voorbereid om het te ontvangen (CIC c. 865 en CCEO c. 682 §1). In het geval zij een huwelijk zouden aangaan, tussen twee catechumenen of tussen een catechumeen en een gedoopte, dienen de voorschriften te worden gevolgd van de Orde van dienst voor de viering van het huwelijk.
5. Het komt de bisschop toe de catechumeen toe te laten tot het doopsel. Daartoe wordt voorafgaand aan de naamopgave en uitverkiezing de ‘pastorale inlichtingenfiche luik B’ bezorgd aan de bisschop of de door de bisschop benoemde verantwoordelijke voor het catechumenaat. De bisschop zal zijn beslissing onderscheiden op basis van dit schrijven, en/of in gesprek met de kandidaat, na raadpleging van de begeleid(st)ers.
- 6.1. De fasen en stappen in het catechumenaat dienen gevolgd zoals door de ritus aangegeven. De opname onder de geloofsleerlingen gebeurt wanneer de kandidaat er klaar voor is. Indien men dit wenselijk acht, kan deze doorgaan bij de start van het werkjaar van de parochie, bij een bijzondere activiteit van de gemeenschap of op de eerste adventszondag.
- 6.2. De tweede fase, van opname tot uitverkiezing, duurt normaal minstens een jaar opdat de catechumeen een volledig liturgisch jaar heeft meegemaakt en voldoende tijd heeft doorgemaakt voor bekering en groei. De uitverkiezing en naamopgave gebeurt liturgisch op de eerste zondag van de veertigdagentijd.
- 6.3 Tijdens de veertigdagentijd bevatten verschillende zondagen een ritus die eigen is aan het catechumenaat, meer in het bijzonder drie *scrutinia* die gebaseerd zijn op de evangelies van het liturgisch jaar A, en de overdracht (en weergave) van het Credo en het Onzevader.

7. De initiatiesacramenten worden toegediend in de paaswake. Drie modellen zijn hierbij mogelijk:
 - Toediening van doopsel, vormsel en eucharistie door de bisschop in de bisschopskerk of in een andere kerk.
 - Toediening van doopsel, vormsel en eucharistie door de daartoe door de diocesane bisschop gedelegeerde pastoor of een andere gedelegeerde priester in de parochie van de catechumeen.
 - Toediening van doopsel en eerste communie door een priester of diaken in de parochie van de catechumeen tijdens de paaswake, gevolgd door het vormsel toegediend op Pinksteren door de bisschop in de bisschopskerk.
 8. Na de toediening van de initiatiesacramenten in de Paaswake loopt tot Pinksteren de tijd van de mystagogie, waarin de neofiet verder ingroeit in de liturgie en de kerkgemeenschap. Ook daarna krijgen de pasgedoopten gedurende het eerste jaar een bijzondere aandacht.
 9. De diocesane bisschop is de gewone bedienaar van het sacrament van het doopsel van volwassenen en van het vormsel, ook al kan hij hiertoe een hulpbisschop of priester (of voor het doopsel een diaken) mandateren. “Het doopsel van volwassenen, ten minste van hen die het veertiende levensjaar voltooid hebben, dient bij de diocesane bisschop gemeld te worden opdat het, indien hij dit opportuun oordeelt, door hem zelf toegediend wordt.” (CIC c. 863) Als de bisschop een hulpbisschop of priester mandateert voor het doopsel van een volwassene, is deze van rechtswege ook bevoegd om het vormsel toe te dienen aan deze dopeling. (CIC c. 883, 2°)
 10. De concrete organisatie van het catechumenaat conform de vereisten van de Orde van dienst is een diocesane bevoegdheid, behalve voor wat wordt afgesproken in de Bisschoppenconferentie. Elk bisdom of vicariaat in onze kerkprovincie beschikt daartoe over een diocesane of vicariale dienst voor het catechumenaat, met een door de bisschop benoemde verantwoordelijke. Op interdiocesaan vlak ligt de bevoegdheid voor het catechumenaat bij de interdiocesane commissies voor catechese (ICC en CIC), die ook de interdiocesane commissies voor liturgie hierin kunnen betrekken.
 11. Wanneer er twijfels bestaan of de huwelijks- of een andere levenssituatie van de catechumeen een beletsel vormt voor haar of zijn doopsel, neemt de bisschop, na afweging van de objectieve en subjectieve factoren, uiteindelijk een beslissing op basis van zijn “pastorale onderscheiding in functie van het spiritueel welzijn” van de kandidaat (*Amoris Laetitia*, nr. 249). Openheid en transparantie vanwege de catechumeen zelf zijn hierbij voorwaarden.
 12. Van dit decreet kan worden afgeweken bij wijze van uitzondering, wanneer de pastorale, burgerlijke of menselijke situatie van de kandidaat dit vereist. De diocesane bisschop beslist desgevallend hierover.
- Dit decreet gaat in op 1 september 2020, begin van het nieuwe pastorale jaar 2020-2021.
- In geval van een kinderdoop dient de voorbereiding te gebeuren door de ouders (can. 851, 2°).
Hiertoe hoort het “doopgesprek” met de pastoor (of zijn vertegenwoordiger).

Wanneer verder sprake is van ouders dan worden hiermee ook de andere personen aangeduid die de plaats van de ouders innemen (zie can. 861 § 1, 1°). Wie bevoegd is voor de opvoeding wordt normaal vastgesteld door het recht van de staat (zie c. 98 § 2).

4.2 Aanduiding van peetouders

- De aanduiding van peetouders is niet absoluut noodzakelijk. Dit dient te gebeuren “voor zover het kan” (can. 872).
- Taken van de peetouders (can. 872):
 - (voor en bij de doop) bijdragen tot de christelijke initiatie
 - (na de doop) helpen opdat de dopeling een christelijk leven leidt.
- De Latijnse tekst van de *Ordo initiationis christianae adultorum* (n. 42) maakt een onderscheid tussen de “borg” (*sponsor*) in de periode van de verdere voorbereiding op de doop en de “peetouder” (*patrinus*) vanaf de toelating tot de doop. Vaak is het zelfde persoon die deze taken op zich neemt; het is echter mogelijk ze te scheiden.
- Het aanvaarden van de taak van peetouder heeft geen juridische gevolgen.

- Aantal en geslacht van de peetouders (can. 873):
 - één of twee peetouders
 - peetouders moeten niet hetzelfde geslacht van de dopeling hebben
 - wanneer twee peetouders worden aangeduid, dienen een man en een vrouw gekozen te worden.
- Vereiste eigenschappen (can. 874 § 1):
 - minstens zestien jaar zijn (uitzondering mogelijk door bisschop of pastoor/bedienaar)
 - de initiatiesacramenten ontvangen hebben (doop, vormsel, eucharistie)
 - een leven leiden dat in overeenstemming is met het geloof en met de op te nemen taak:
 - wie uit de kerk is getreden kan geen peetouder zijn
 - in twijfelgevallen is een afweging van de concrete omstandigheden nodig.
- Het is niet verboden dat de bedienaar van de doop tegelijk peetouder is.
- Over de niet-katholieke peetouder zie deel 8.
- De bevoegdheid om iemand toe te laten als peetouder ligt bij de pastoor (can. 530, 1°; 874 § 1, 1°). Hij kan de beslissing overlaten aan iemand anders.
- In ons land is de taak van peetouder, zeker bij de kinderdoop, niet van zo een groot belang meer dat bij de vraag naar de toelating overdreven streng moet worden opgetreden. Wanneer een peetouder aan een of andere voorwaarde niet voldoet, kan het zinvol zijn om een dispensatie te vragen.
- Over het “schrappen” van peetouders, zie deel over registratie van sacramenten.

4.3 Beslissing om te dopen

Beslissingsbevoegdheid om te laten dopen

Leeftijd van de dopeling	kerkelijk recht	Belgisch burgerlijk recht
0 – 6 jaar	ouders of minstens één ouder (can. 868 § 1, 1 °)	-gezamenlijk door beide ouders - vermoeden van instemming van de andere ouder ingeval de ene alleen optreedt
7 – 18 jaar	dopeling (can. 865 § 1)	- dit vermoeden geldt enkel in het voordeel van derden te goeder trouw - bereiken de ouders geen eensgezindheid: mogelijk beroep op jeugdrechtbank (artt. 373, 374 BW)
meerderjarige (18 jaar)		dopeling

- Zowel in het recht van de kerk als van de staat stelt zich de vraag tot op welke leeftijd de beslissing om zich te laten dopen niet alleen aan de dopeling zelf, maar ook aan de ouders toekomt. Voor het burgerlijk recht zijn hiervoor de voorschriften van het Belgisch Burgerlijk Wetboek over de uitoefening van het ouderlijk gezag van toepassing. Volgens het burgerlijk recht blijft men gedurende de ganse minderjarigheid onderworpen aan het ouderlijk gezag.
- Uit de combinatie van kerkelijk en burgerlijk recht blijkt dat verschillende leeftijden van belang zijn:

(1) van 0 tot 6 jaar

- het kerkelijk recht vereist de toestemming van de ouders of van minstens één van hen (can. 868 § 1, 1°). Katholieke ouders zijn gehouden door de verplichting hun kinderen te laten dopen binnen de eerste weken na de geboorte (can. 867, § 1).
- het burgerlijk recht daarentegen vereist de instemming van beide ouders (hierbij wordt ervan uitgegaan dat beiden het ouderlijk gezag uitoefenen). Wanneer één van hen alleen de doop vraagt dan wordt vermoed dat de andere hiermee instemt. Dit vermoeden geldt enkel in het voordeel van derden (pastoor, bedienaar van de doop) te goeder trouw. Die goede trouw houdt op te bestaan wanneer de bedienaar weet dat de ouders het oneens zijn en één van hen zich verzet tegen de doop.
- hier wijken kerkelijk en burgerlijk recht van elkaar af. Wanneer de ouders het oneens zijn, is volgens het kerkelijk recht de doop toegestaan (can. 868, § 1, 1°) terwijl dit volgens het burgerlijk recht niet kan. Voor die discrepantie bestaat geen duidelijke oplossing. Indien de bedienaar van de doop op de hoogte is van het verzet van één van de ouders, doet hij er best aan de doop uit te stellen.
- volgens can. 868 § 2 is de doop van een kind in stervensgevaar mogelijk ook al gaat dit in tegen de wil van de ouders. Dit voorschrift is ingegeven door de opvatting dat de doop noodzakelijk is voor het heil. Dit voorschrift houdt niet voldoende rekening met de door

Vaticanum II (LG 14 en 16) verkondigde leer dat God mensen, die buiten hun eigen schuld niet werden gedoopt, ook zonder doop tot het heil kan brengen. Men kan zich afvragen of dit voorschrift niet strijdig is met het *ius divinum*. Het doet geen recht aan de, ook door de kerk erkende, godsdienstvrijheid van de ouders die ook de opvoeding van hun kinderen omvat. Daarbij komt dat de geldigheid van een doop, toegediend tegen de uitdrukkelijke wil van de ouders, wel geldig is (can. 125 § 1).

(2) van 7 tot 18 jaar

- volgens het kerkelijk recht zijn de voorschriften voor de volwassenendoop van toepassing. Dat betekent dat de wil van de dopeling doorslaggevend is (can. 865 § 1).
- het burgerlijk recht vereist de instemming van de ouders.
- een conflict tussen beide rechtssystemen doet zich voor wanneer een minderjarige wenst gedoopt te worden en de ouders of één van hen zich hiertegen verzetten. Voor die discrepantie bestaat geen duidelijke oplossing.

(3) meerderjarige

- vanaf 18 jaar stemmen kerkelijk en burgerlijk recht met elkaar overeen: de beslissing hoort uitsluitend toe aan de dopeling (can. 865 § 1).

4.4 Toelating tot de doop

a) bevoegdheid

- Buiten het geval van nood, gaat aan de doop een toelating door de bevoegde kerkelijke overheid vooraf.
 - in het geval van dopelingen boven de veertien jaar moet de doop aan de diocesane bisschop gemeld worden opdat hij de doop zelf zou kunnen toedienen indien hij dit opportunity acht (can. 863).
 - de *Ordo initiationis christianae adultorum* gaat nog verder en voorziet de toelating door de bisschop van de catechumeen. Hieruit moet worden afgeleid dat de bisschop zijn akkoord moet hebben gegeven vooraleer de doop kan worden toegediend.
 - dopelingen beneden de veertien jaar worden door de pastoor toegelaten tot de doop (zie can. 530).

b) voorafgaande vereisten

- Bij het nemen van de beslissing over de toelating dient de bevoegde gezagsdrager zich te houden aan de vastgestelde criteria. Wanneer aan de voorafgaande vereisten is voldaan, moet de dopeling tot de doop worden toegelaten (can. 843 § 1). Welke de voorafgaande vereisten zijn, hangt af van de leeftijd en van verschillende omstandigheden:

(1) volwassenen (in de zin van can. 852)

- in normale omstandigheden (can. 865 § 1): het doorlopen van het catechumenaat zoals voorgeschreven

- hiertoe behoort het beproefd bevonden zijn in het voeren van een christelijke levenswijze (can 865 § 1). De tot toelating bevoegde overheid moet zich hierover beraden met de verantwoordelijke voor het catechumenaat.
- vereisten bij “volwassenen” in stervensgevaar (can. 865 § 2):
 - enige kennis van de geloofswaarheden
 - blijk geven het doopsel te willen ontvangen

Is de volwassene, die in stervensgevaar verkeert, nog bij bewustzijn dan moet het doopsel uitdrukkelijk gevraagd worden.

Is de volwassene die in stervensgevaar verkeert niet meer bij bewustzijn dan belet dit niet dat hij nog gedoopt kan worden. Alles hangt hier af van de concrete omstandigheden. Gaat het om een persoon die de intentie had laten blijken om gedoopt te willen worden en daartoe onderricht ontvangen had, dan kan hij gedoopt worden. In dat geval is de intentie zeker. Ook wanneer die intentie waarschijnlijk is kan hij gedoopt worden. Dit veronderstelt natuurlijk dat de bedienaar van die waarschijnlijkheid op de hoogte is.

- belofte de geboden van de christelijke godsdienst in acht te zullen nemen

(2) “kinderen”

- gegronde hoop dat het kind in de katholieke godsdienst zal worden opgevoed (can. 868 § 1, 2°).
- ontbreekt die hoop volkomen dan dient het doopsel, volgens de regels van het particulier recht, uitgesteld te worden. Bij de beslissing over het uitstel moet ook gelet worden op can. 843 § 1. Het uitstel van de doop moet dus geschieden volgens de normen van het particulier recht. In geval van opschorting moet er zeker op gelet worden dat de ouders van de reden duidelijk op de hoogte gebracht worden (can. 868 § 1, 2°). Ook moeten zij erop gewezen worden dat het om een uitstel, niet om een definitieve weigering gaat.
- een minimale geloofshouding en bereidheid het kind katholiek op te voeden wordt gevraagd. Dit stemt overeen met de beloften die de ouders uitspreken tijdens de doop: zij moeten bereid zijn hun kind in het katholiek geloof op te voeden of te laten opvoeden. Alles hangt af van de oprechtheid van de doopbeloften; een absolute garantie kan niet verlangd worden. Aan de ouders kunnen geen strengere eisen worden gesteld dan aan volwassenen die om het doopsel vragen. Uitstel is volgens can. 868 § 1,2° slechts mogelijk indien de gegronde hoop "volkomen" ontbreekt (zie ook over de mogelijke "weigering" van de doop: Congr. Geloofsleer, Instructie *Pastoralis actio* van 20 okt. 1980 over de kinderdoop, AAS, 1980,1137-1156, n. 30, *Archief der Kerken*, 1981, 719).

- een oordeel *in concreto* is noodzakelijk
- zijn beide ouders ongelovig dan ontbreekt het nodige doopgeloof en daarmee de redelijke hoop op een katholieke opvoeding Hetzelfde geldt voor ouders die in handelen en in spreken het christelijk geloof als zodanig bewust verwerpen en voor ouders die zelf ongedoopt of niet katholiek zijn. Hetzelfde geldt voor ouders waarvan vaststaat dat zij niet om religieuze motieven de doop van hun kind vragen. Een onderscheid moet gemaakt worden tussen het verwerpen van het geloof en het niet leven volgens de regels van de katholieke moraal. Zo mag het uitstel van de doop nooit gebruikt worden om niet-gehuwde ouderparen te sanctioneren.
- tot uitstel van de doop kan slechts besloten worden na een gesprek met de ouders (zie: *Beleidsnota dooppastoraal*, Bisdom Gent, *Kerkplein*, 1996, 4; deze beleidsnota heeft niet de bedoeling een particulierrechtelijke regeling van de dooppastoraal te zijn). Uit dat gesprek moet blijken dat de ouders niet bereid zijn hun kind op te voeden in het christelijke geloof.

- in verschillende bisdommen, met particuliere normen inzake uitstel van de doop, komt de uiteindelijke beslissing niet toe aan de pastoor. Vaak is het akkoord nodig van de deken nodig of zelfs van de bisschop (als beroepsinstantie). Hierdoor wordt een eenvormige praktijk nagestreefd.
 - bij de beslissing over de toelating tot de doop moeten steeds de heilsnoodzakelijkheid van de doop en het recht op de ontvangst van de sacramenten (can. 213) in de afweging betrokken worden.
- Doop onder voorwaarde
- Wanneer na ernstig onderzoek twijfel blijft bestaan of een persoon geldig gedoopt werd, kan de doop onder voorwaarde worden toegediend (can. 869 § 1). De redenen hiervoor moeten aan de dopeling worden meegedeeld (can. 869 § 3). Toediening van een doop onder voorwaarde gebeurt best alleen na raadpleging van de ordinarius, ook al bestaat hierover geen particulierrechtelijk voorschrift.

4.5 Naamgeving

- Can. 855 schrijft voor dat ervoor gezorgd dient te worden dat geen naam gegeven wordt die aan het christelijk gevoel vreemd is. Die zorg heeft betrekking op de naam die gegeven wordt bij de geboorte en in de geboorteaakte (burgerlijke stand) wordt geregistreerd. Er bestaat geen verplichting de naam van een heilige resp. zalige te kiezen.
- Kan naar aanleiding van de doop een bijkomende naam worden aangenomen? In de *Ordo initiationis christianae adultorum* (n. 88, 203 – 205) is deze mogelijkheid voorzien. Die mogelijkheid bestaat in het bijzonder wanneer de dopeling een naam heeft en er geen patroon met die naam gekend is. Het aannemen van een bijkomende naam bij de doop heeft geen uitwerking in de civiele rechtsorde.

5. De doopviering

5.1 Vormen

- Drie vormen van de toediening van de doop kunnen worden onderscheiden:
 - (1) de nooddoop
 - (2) de gewone vorm
 - (3) de doop onder voorwaarde
- (1) **Nooddoop**: in geval van dringende nood moet bij de viering enkel in acht worden genomen wat voor de geldigheid noodzakelijk is (can. 850).
 - o Indien hiervoor een priester beschikbaar is die ook chrisma bij zich heeft dan moet de aan de dopeling die zich in stervensgevaar bevindt tevens het sacrament van het vormsel worden toegediend (*Orde van dienst kinderdoop*, n. 22). Gaat het om een kind dan dient eraan gedacht dat, wanneer de gevormde in leven blijft, deze later niet nog eens gevormd kan worden op de daarvoor gebruikelijke leeftijd.
- (2) **Gewone vorm**: wanneer er zich geen dringende nood voordoet dienen niet enkel de voorschriften te worden nageleefd die betrekking hebben op de geldigheid, maar ook alle overige voorschriften voor de bediening van de doop.

- (3) **Doop onder voorwaarde.** Deze vorm van bediening vindt normalerwijze niet plaats zonder voorafgaand contact met de ordinaris. Voor de bediening van de doop onder voorwaarde kan het gebeuren dat rekening dient te worden gehouden met richtlijnen voor gegeven voor het specifieke geval (vb: viering in besloten kring). De bedienaar moet duidelijk maken dat het om een doop onder voorwaarde gaat (vb: de Duitse bisschoppen hebben voor deze vorm doop de volgende doopformule voorgeschreven: “N., voor zover je nog niet gedoopt bent, doop ik je in de naam van de Vader, de Zoon en de Heilige Geest”).

5.2 Plaats en tijd

- Plaats: in de principe in de eigen parochiekerk, voor kinderen in de parochiekerk van de ouders (can. 857). Met “eigen parochiekerk” wordt bedoeld de parochiekerk van de plaats waar men zijn canoniek domicilie heeft (cc. 102 – 106). Voor de doop buiten de parochiekerk zie cc. 859 – 860.

Zonder noodzaak mag geen doopsel toegediend worden in private huizen of in verzorgingsinstellingen. Toestemming hiertoe moet gegeven worden door de plaatselijke ordinaris (can. 860). De parochiekerk geniet de voorkeur omdat het doopsel steeds inlijving in een concrete kerkgemeenschap voor gevolg heeft. De plaats van de doopselviering brengt dit tot uitdrukking.

- Tijd: zo mogelijk tijdens de paasnacht (vooral voor de volwassenendoop), voor het overige in principe op zondag (can. 856). In stervensgevaar: zonder uitstel, dus de plaats speelt geen rol (can. 867 § 2).

5.3 Bedienaar

- Voor dopelingen die de volle leeftijd van 14 jaar hebben bereikt komt de diocesane bisschop als eerste in aanmerking (can. 863). De uitoefening van de heiligingstaak binnen het bisdom komt in de eerste plaats aan de bisschop persoonlijk toe (zie can. 835 § 1). Dat heeft voor gevolg dat niemand zo een dopeling mag dopen wanneer de bisschop hiertoe niet de kans heeft gekregen.
- *Gewone bedienaar* van de doop zijn: de bisschop, de priester, de diaken (can. 861 § 1).
 - o met “gewone” bedienaar wordt bedoeld: enkel wanneer deze bedienaar niet beschikbaar is kan de doop door een ander worden toegediend.
 - o volgens can. 530 , 1° komt het vooral aan de pastoor toe om de doop toe te dienen. Een concurrerende bevoegdheid met die van de pastoor kunnen hebben, bijvoorbeeld: een legeraalmoezenier, studentenpastoor, priester die aan het hoofd staat van een erkende gemeenschap van gelovigen met een vreemde moedertaal, maar dan enkel wanneer het gaat om gelovigen die behoren tot de groep waarvoor zij verantwoordelijkheid dragen.
 - o voor zover samen met de doop ook het vormsel en de (eerste) communie ontvangen worden, komt wegens de samenhang van deze sacramenten voor de bediening ervan enkel de bisschop of priester in aanmerking.
- Is er geen gewone bedienaar beschikbaar, dan de doop worden toegediend door een catechist of iemand anders die hiervoor door de plaatselijke ordinaris is aangewezen (can. 861 § 2).

5.4 Liturgische ritus

- Het doopwater moet gezegend zijn volgens de voorschriften van de liturgische boeken (can. 853).
 - o één van de bijzondere taken van de pastoor is ervoor te zorgen dat de doopvont in de Paastijd gezegend wordt (can. 530, 6°).
 - o tijdens de Paastijd wordt bij voorkeur gedoopt met het water dat gezegend werd tijdens de Paasnacht (*Orde van dienst kinderdoop*, n. 21).
- Voor de doop moet *echt* water worden gebruikt (can. 849).

Bij de redactie van can. 849 werd voorgesteld het adjectief “natuurlijk” te gebruiken. Uiteindelijk werd gekozen voor “echt” water. Bv: koolzuurhoudend mineraal water is wel “echt” water maar niet altijd natuurlijk.

- Het doopsel dient toegediend te worden hetzij door onderdompeling hetzij door begieting, met inachtneming van de voorschriften van de bisschoppenconferentie (can. 853). Een decreet van de Belgische bisschoppenconferentie staat beide vormen van doop toe (Decreet van 26 maart 1985, *Doc. Cath.*, 1987, 277).

Het doopsel wordt *lavacrum* (wassing, bad) genoemd. Het beeld van de doop als bad van de wedergeboorte verlangt daarom dat de dopeling overgoten wordt met water of erin ondergedompeld wordt. De door can. 758 CIC 19717 geboden mogelijkheid van doop door besprenkeling met water, bestaat niet meer. Besprenkeling maakt de doop niet ongeldig, enkel ongeoorloofd.

- De door de liturgische boeken van de Latijnse kerk voorgeschreven doopformule luidt: “*N. ik doop u in de naam van de Vader en de Zoon en de heilige Geest*”.

In de Latijnse kerk is de actieve trinitaire formule gebruikelijk en voorgeschreven (vermelding van de drie personen in hun eenheid). Het belangrijkste is de trinitaire formule, de concrete formulering (actief of passief) is van minder belang. Uit de woorden moet duidelijk blijken dat op het moment van het overgieten met water of het onderdompelen de doop wordt toegediend. De woorden dienen uitgesproken door diegene die overgiet of onderdompelt. Het weglaten van de naam van de dopeling leidt niet tot ongeldigheid. Uit de persoonlijke voornaamwoorden “ik” en “u” blijkt voldoende duidelijk welke persoon gedoopt wordt.

Op 1 februari 2008 gaf het Dicasterie voor de Geloofsleer antwoord op de vraag of een doopsel toegediend met de woorden: “*I baptize you in the name of the Creator, and of the Redeemer, and of the Sanctifier*» of «*I baptize you in the name of the Creator, and of the Liberator, and of the Sustainer*»? geldig is en of de persoon, gedoopt met deze woorden, op absolute wijze of onder voorwaarde moet worden gedoopt. De Congreg. Geloofsleer antwoordde: 1) dat de doop ongeldig is en (2) dat de persoon op absolute wijze moet worden gedoopt.

Op 24 juni 2020 gaf het Dicasterie voor de Geloofsleer volgend antwoord twee vragen in verband met de doopformule:

“*Eerste vraag*: Is het doopsel geldig dat wordt toegediend met de formule: ‘*Wij dopen je in de naam van de Vader en de Zoon en de Heilige Geest*’?

Tweede vraag: Moeten degenen, waarbij in de doopviering gebruik is gemaakt van deze formule, *in forma absoluta* (in de absolute vorm) gedoopt worden?”

Antwoorden:

Op de eerste vraag: Negatief (Neen)

Op de tweede vraag: Affirmatief (Ja)

Het Dicasterie voor de Geloofsleer voegde bij zijn antwoord (24.06.2020) volgende doctrinaire nota:

Doctrinaire nota over de wijziging van de sacramentele formule van de doop

Onlangs werd het Sacrament van het Doopsel gevierd met de woorden: "In de naam van je vader en moeder, peetvader en peettante, grootouders, familieleden, vrienden, in de naam van de gemeenschap dopen wij je in de naam van de Vader en de Zoon en de Heilige Geest". Blijkbaar is de bewuste wijziging van de sacramentele formule ingevoerd om de gemeenschapswaarde van het doopsel te onderstrepen, om de deelname van het gezin en de aanwezigen tot uitdrukking te brengen en om het idee van de concentratie van een heilige macht in de priester ten nadele van de ouders en de gemeenschap te vermijden, wat de formule in het Romeins ritueel met zich mee zou brengen. Hier komt te voorschijn, met twijfelachtige beweegredenen van pastorale aard, een oude verleiding om de door de Traditie overgeleverde formule te vervangen door andere meer geschikt geachte teksten. Thomas van Aquino had in dit verband al de vraag "utrum plures possint simul baptizare unum et eundem" (vert.: kunnen meerdere personen tegelijk een en dezelfde persoon dopen) gesteld, waarop hij negatief antwoordde als een praktijk die in strijd is met de aard van de bedienaar.

Het Tweede Oecumenisch Vaticaans Concilie stelt dat "wanneer iemand doopt, Christus zelf doopt". Deze verklaring van de Liturgische Constitutie *Sacrosanctum Concilium*, geïnspireerd op een tekst van de heilige Augustinus, heeft tot doel de sacramentele viering in de aanwezigheid van Christus te verankeren, niet alleen in die zin dat Hij er zijn *virtus* (vert. kracht) in stort om er doeltreffendheid aan te verlenen, maar vooral om aan te geven dat de Heer de belangrijkste rol heeft in de gebeurtenis die gevierd wordt.

Bij de viering van de sacramenten treedt de Kerk immers op als het Lichaam dat onlosmakelijk verbonden is met haar Hoofd, aangezien Christus het Hoofd in het door Hem door het Paasmysterie voortgebrachte Lichaam handelt. De leer van de goddelijke instelling van de sacramenten, plechtig bevestigd door het Concilie van Trente, ziet dus haar natuurlijke ontwikkeling en authentieke interpretatie in de bovengenoemde verklaring in *Sacrosanctum Concilium*. De twee Concilies zijn het dus met elkaar eens als ze allebei verklaren dat ze geen zeggenschap hebben over de zeven sacramenten aangaande het optreden van de Kerk. De sacramenten zijn inderdaad, zoals ingesteld door Jezus Christus en toevertrouwd aan de Kerk, door haar te bewaken en te bewaren. Hier is het duidelijk dat, hoewel de Kerk door de Heilige Geest is aangesteld om de vertolker van het Woord van God te zijn en tot op zekere hoogte de riten kan bepalen die de door Christus aangeboden sacramentele genade tot uitdrukking brengen, zijzelf niet kan beschikken over de fundamentele van haar bestaan, namelijk het Woord van God en het verlossingswerk van Christus.

Het is dan ook duidelijk dat de Kerk door de eeuwen heen de vorm van de viering van de sacramenten zorgvuldig heeft overgeleverd en bewaard, met name die elementen waarvan in de Heilige Schrift wordt getuigd en die het mogelijk maken de actie van Christus in de rituele handeling van de Kerk met absolute duidelijkheid te onderscheiden. Het Tweede Vaticaans Concilie heeft ook bepaald: "Daarom mag niemand anders, ook niet als hij priester is, naar eigen goeddunken iets in de liturgie toevoegen, wegnemen of veranderen." Het op eigen initiatief wijzigen van de vorm van de viering van een sacrament vormt niet alleen maar een liturgisch misbruik als overtreding van een positieve norm. Een dergelijke inmenging is een *vulnus* (vert. kwetsuur) die wordt toegevoegd aan de kerkelijke gemeenschap en aan de onderscheiding van het optreden van Christus, die in de ernstigste gevallen het sacrament zelf ongeldig maakt, omdat de aard van de sacramentele handeling de getrouwe overdracht vereist van wat van de Heer is ontvangen.

Bij de viering van de sacramenten is de Kerk, met haar Hoofd als het Lichaam van Christus, inderdaad het onderwerp dat zich in de verzamelde gemeenschap manifesteert. Deze feestelijke gemeenschap heeft een officiële missie, maar geen collegiale, want geen enkele groepering kan zichzelf tot Kerk maken, maar wordt Kerk op grond van een oproep die niet van binnenuit kan komen. De bedienaar van het doopsel is dus een teken van de aanwezigheid van degene die roept, en is het zichtbare referentiepunt van de gemeenschap van elke liturgische vergadering met de hele Kerk.

Met andere woorden, de bedienaar van het doopsel is een uitwendig teken dat het sacrament niet onderworpen is aan het gezag van een individu of een gemeenschap, maar behoort tot de hele Kerk.

In dit verband moet de verklaring van het Concilie van Trente worden begrepen dat de bedienaar ten minste de intentie moet hebben om te doen wat de Kerk doet. Deze intentie kan echter niet beperkt blijven tot een innerlijk niveau met het risico van subjectieve afwijkingen, maar komt tot uiting in de vastgestelde externe handeling door toepassing van de materie en de vorm van het sacrament. Alleen zo'n daad kan uitdrukking geven aan de gemeenschappelijke relatie tussen wat de bedienaar bij de viering van elk sacrament doet en wat de Kerk doet met betrekking tot het handelen van Christus zelf. Het is daarom van fundamenteel belang dat de sacramentele handeling niet in eigen naam wordt verricht, maar in naam van de in zijn Kerk handelende persoon Christus en in de naam van de Kerk.

Daarom is, zoals in het specifieke geval van het Sacrament van de doop, de bedienaar, en wel volgens de hierboven uiteengezette christologische en kerkelijke redenen, niet alleen niet bevoegd om naar believen over de sacramentele formule te beschikken, maar kan hij nog minder verklaren dat hij optreedt namens ouders, peetouders, familieleden of vrienden, en zelfs niet namens de vierende gemeenschap zelf. Want de bedienaar handelt als een teken van de aanwezigheid van de eigenlijk handelende Christus, die wordt uitgevoerd in de rituele handeling van de Kerk. Terwijl de bedienaar zegt: "Ik doop je...", spreekt niet als een functionaris die een hem toebedeelde rol speelt. Hij treedt eerder officieel op als een teken van de aanwezigheid van Christus die in zijn Lichaam handelt, die zijn genade schenkt en van de concrete liturgische bijeenkomst een manifestatie maakt van "het wezen van de ware Kerk." Want "de liturgische handelingen zijn geen private handelingen, maar vieringen van de Kerk, die het "sacrament van de eenheid" is, nl. het heilig volk, verenigd en geordend onder de leiding van de bisschoppen."

Het veranderen van de sacramentele formule betekent ook het niet begrijpen van de aard van het kerkelijk ambt, dat altijd dienstbaar is aan God en zijn volk, en niet de uitoefening van een macht die zo ver gaat als het manipuleren van wat aan de Kerk is toevertrouwd in een handeling die tot de Traditie behoort. In elke bedienaar van het doopsel moet dus niet alleen het besef geworteld zijn van de verplichting om te handelen in de kerkelijke gemeenschap, maar ook dezelfde overtuiging die de heilige Augustinus toeschrijft aan de Voorloper die leerde "dat een bijzondere eigenaardigheid aan Christus is dat, hoewel vele dienaren dopen, zowel rechtvaardig als onrechtvaardig, de heiligheid van het doopsel alleen kan worden toegeschreven aan degene op wie de duif is neergedaald, van wie wordt gezegd: "Hij is het die doopt met de Heilige Geest" (*Joh. 1, 33*). Ten slotte zegt Augustinus: "Als Petrus doopt, het is Christus die doopt; als Paulus doopt, het is Christus die doopt; en als Judas doopt, het is Christus die doopt."

- Indien geen peetouder aanwezig is (of er geen peetouder werd gekozen) dan moet ervoor gezorgd worden dat er minstens een getuige aanwezig is (can. 875).
- Bij de doop dienen de heilige oliën (catechumenenolie en chrisma) gebruikt, die recent door de bisschop werden gewijd (can. 847 § 1) d.w.z. tijdens de voorbije chrismamis.
- Gaat het om een volwassenendoop dan dienen, na de doop, ook vormsel en ontvangst van de eucharistie plaats te vinden (can. 866).

- in principe geldt dit voor “volwassenen” volgens het dooprecht d.w.z. voor dopelingen vanaf 7 jaar. De aanmaning om vorming en ontvangst van de eucharistie dient te worden toegepast met inachtneming van plaatselijk geldende voorschriften in verband met de minimumleeftijd voor de ontvangst van de eerste communie en van het vormsel.

6. Interrituele aspecten

(dit betreft de omgang van tussen de Latijnse rooms-katholieke kerk en christenen in volle eenheid met de room-katholieke kerk behorend tot een eigenrituskerk).

- Kerkelijk lidmaatschap van de dopeling.
 - de dopeling die de volle leeftijd van 14 jaar heeft bereikt kiest vrij tot welke kerk hij wil behoren (de Latijnse of een katholieke Oosterse kerk) (can. 111 § 2).
 - in het geval van jongere dopelingen is het kerkelijk lidmaatschap van de ouders bepalend: het kind behoort tot dezelfde kerk (can. 111 § 1; can. 29 CCEO).
- Kerkelijk lidmaatschap van de bedienaar.
 - wanneer voor het betreffende gebied een bevoegd bedienaar is aangesteld van de kerk (*ecclesia sui iuris* – eigen rituskerk) waarin de dopeling zal worden ingelijfd, dan dient men zich te richten tot deze bedienaar (can. 862; can. 678 § 1 CCEO).
 - is er voor het betreffende gebied geen bedienaar aangesteld door de kerk *sui iuris* waarin de dopeling zal worden ingelijfd, dan kan zich voor de pastorale zorg (ook de doop) wenden tot een priester van een andere kerk *sui iuris* (eigen rituskerk) (can. 916 § 5 CCEO). In een Belgische context zal dat dan de pastoor van de Latijnse kerk zijn.
 - wanneer er, in de zopas omschreven situatie, *feitelijk* een priester van de kerk *sui iuris* beschikbaar is en deze aan de bevoegde pastoor de toelating vraagt om de doop toe te dienen, dan kan hem de toelating niet worden geweigerd (can. 678 § 1 CCEO).
 - wanneer iemand gedoopt wordt in een parochie die niet behoort tot zijn kerk *sui iuris*, dan dient bij de registratie van de doop in het doopregister melding te worden gemaakt van het lidmaatschap van de kerk *sui iuris* (zie can. 37 CCEO).
- Ritus van de doop
 - de voor de doop gebruikte ritus is die van de kerk *sui iuris* waarvan de bedienaar lid is (can. 846 § 2).
- Dooprecht van de katholieke Oosterse kerken
 - de gewone bedienaar van de doop is alleen de priester (can. 677 § 1 CCEO). Dit hangt samen met het gegeven dat bij de doop ook de zalving met chrisma (*myron* – vormsel) volgt, niet enkel bij een volwassenendoop maar ook bij de kinderdoop (can. 695 § 1 CCEO).

7. Interconfessionele vragen

7.1 Kerkelijk lidmaatschap van de dopeling

- Om te bepalen tot welke kerk of kerkelijke gemeenschap de dopeling zal behoren, is niet de belijdenis (kerkelijk lidmaatschap) van de bedienaar van de doop bepalend maar de wil van de dopeling resp. de ouders (kinderdoop).

- Wie lid wil worden van de rooms-katholieke kerk wendt zich tot een rooms-katholieke bedienaar, behalve in een geval van nood.
 - een katholiek die zijn kind buiten de katholieke kerk laat dopen, begaat een misdrijf (can. 1366). Volgens het *Oecumenisch directorium* (n. 151) is er geen strafbaarheid (voor de katholieke ouder) wanneer de doop buiten de katholieke kerk geschiedt op vraag van de niet-katholieke ouder.
- Een katholiek bedienaar die gevraagd wordt iemand te dopen die door die doop geen lid zal worden van de rooms-katholieke kerk (vb: protestantse ouders willen hun kind een protestantse religieuze opvoeding geven en vragen een bevriende katholieke priester hun kind te dopen) mag op die vraag niet ingaan omdat niet is voldaan aan de toelatingsvoorwaarden van cc. 865 en 868.
 - dit verbod geldt niet in geval van nood. Volgens can. 681 § 5 CCEO doet zo een noodgeval zich voor wanneer de niet-katholieke ouders fysiek of moreel in de onmogelijkheid verkeren zich te wenden tot een bedienaar van hun eigen kerk of kerkelijke gemeenschap.

7.2 Beoordeling van de geldigheid van een niet-katholieke doop

- Het loutere feit dat iemand gedoopt werd in een niet-katholieke gemeenschap, vormt op zichzelf geen reden om aan de geldigheid van de doop te twijfelen (can. 869 § 2).
- Geldigheid van de doop in specifieke kerken en gemeenschappen.

Als geldig worden aanvaard de dopen toegediend in:

- de niet-katholieke Oosterse kerken
- de kerken behorend tot de Verenigde Protestantse Kerken van België
- de Anglicaanse Kerk

In België kwam het tussen vijf kerken tot een interkerkelijke erkenning van elkaars doop (Verklaring 23 november 1971, zie: VERCRUYSSSE, J., *Wederzijdse dooperkenning in België, Collationes*, 1972, 109). Deze kerken zijn: de Rooms-katholieke kerk, de protestantse kerk van België, de hervormde kerk, de gereformeerde kerk en de Deutschsprachige Evangelische Gemeinde. In 1972 hebben deze kerken zich verenigd als de Verenigde Protestantse Kerk in België. De facto geldt er met de Anglicanen en de in België aanwezige Orthodoxe kerken een wederzijdse erkenning van de doop. Bij die erkenning wordt ervan uitgegaan dat de bedienaar zich gehouden heeft aan de voorgeschreven dooporde van zijn gemeenschap.

- de "vrije kerken" zoals: de Baptisten (die enkel de volwassenendoop kennen), de Methodisten, de Mennonieten, de Herrnhuterbroederschap, de Zevende-Dag-Adventisten, de Congregationalisten.
- de doop van de Getuigen van Jehovah is geen christelijke doop volgens de betekenis die het Nieuwe Testament eraan geeft. Recent heeft de Congregatie voor de Geloofsleer zich uitgesproken tegen de geldigheid van de doop toegediend in de gemeenschap gegrondvest op de leer van Rudolf Steiner (9 maart 1991, AAS, 1991, 422), van de *New Church* die teruggaat op Emmanuel Swedenborg (20.11.1992, AAS, 1993, 179) en van de Kerk van Jezus Christus van de Heiligen der Laatste Dagen of Mormonen (5.06.2001, AAS 2001, 476). In sommige van deze gevallen beide gaat het om gemeenschappen die zich "kerk" en "christelijk" noemen.
- het Leger des Heils, de Quakers en de *Christian Science*-gemeenschap kennen geen doop.

- de bevoegdheid om in gevallen van twijfel te oordelen over de geldigheid van een doop toegediend buiten de rooms-katholieke kerk wordt best meestal overgelaten aan de ordinaris.

7.3 *communicatio in sacris*

(a) deelname van niet-katholieke christenen aan een katholieke doop

- De gezamenlijke toediening van de doop door een katholiek en een niet-katholiek is nooit toegestaan (*Oecumenisch Directorium*, n. 97).
- Een niet-katholieke bedienaar kan met toelating van de plaatselijke ordinaris een lezing verrichten, een gebed, ... uitspreken (*Oecumenisch Directorium*, n. 97).
- Niet-katholieke peetouders:
 - volgens can. 874 § 2 kan een lid van een niet-katholiek gemeenschap (vb: protestant, anglicaan) niet als peetouder optreden; toelating als "doopgetuige" is mogelijk. Die toelating veronderstelt dat er een katholieke peetouder werd aangesteld. Met "doopgetuige" wordt niet bedoeld dat er iemand is die later kan getuigen dat de doop werd toegediend. Dat zou ieder kunnen doen die bij de doop aanwezig was en voor zulk getuigenbewijs van de doop als feit is geen bijzondere toelating vereist. De doopgetuige is een persoon die, ondanks het confessionele verschil dat er bestaat, voor de dopeling getuige wil zijn van de christelijke boodschap.
 - de naam van de doopgetuige kan worden vermeld in het doopregister.
- Een gelovige behorend tot een niet-katholieke Oosterse kerk kan, samen met een katholieke peetouder, als peetouder worden toegelaten (*Oecumenisch Directorium*, n. 98b).

(b) deelname van een katholieke christen aan een niet-katholieke doop

- De gezamenlijke toediening van de doop door een katholiek en een niet-katholiek is nooit toegestaan (*Oecumenisch Directorium*, n. 97).
- Een katholiek kan bij een niet-katholieke doop een lezing verrichten, een gebed uitspreken, ..., op voorwaarde dat "het binnen een andere gevierde doopsel niet in strijd is met de katholieke beginselen en kerkorde" (*Oecumenisch Directorium*, n. 97).
 - zo een tegenspraak zou zich kunnen voordoen, vb: wanneer het gaat om een gemeenschap waarvan de doop volgens de katholieke kerk ongeldig is of wanneer een als kind reeds gedoopte volwassene zich moet laten herdopen omdat de betreffende kerkelijke gemeenschap de kinderdoop afwijst.
- Peetouders
 - een katholiek kan als peetouder optreden bij een doopsel dat wordt toegediend in de orthodoxe kerk (*Oecumenisch Directorium*, n. 98b; can. 685 § 3 CCEO).
 - voor een dopeling van een niet-katholieke kerkelijke gemeenschap vermeldt het *Oecumenisch Directorium* (98a) enkel de mogelijkheid om op te treden als doopgetuige.

Overgang naar de rooms-katholieke kerk

1. Voorafgaande bemerkingen

- Met de term “*overgang*” wordt hier bedoeld: de opname van een gedoopte niet-katholiek in de volle gemeenschap van de rooms-katholieke kerk. Die overgang naar de katholieke kerk wordt hier behandeld in aansluiting bij de doop want doop en overgang zijn de enige mogelijkheden van inlijving in de katholieke kerk.
- Het gaat hier niet om een overstap in de omgekeerde richting, nl. door de katholieke kerk te verlaten en toe te treden tot een andere kerk of kerkelijke gemeenschap. Een katholiek die de kerk verlaat verliest op verregaande wijze zijn rechten binnen de kerk (zie cc. 751, 1364). Hij blijft echter beschouwd worden als lid van de katholieke kerk (*semel catholicus semper catholicus – eens katholiek altijd katholiek*).
De wederopname van in de volle gemeenschap van de rooms-katholieke kerk van wie haar ooit heeft verlaten, wordt hier niet behandeld.
- Essentiële elementen voor de opname in de katholieke kerk:
 - (1) **geldige doop**
In geval van twijfel moet misschien een doop onder voorwaarde worden toegediend.
 - (2) de **vrijwillige vraag** om opname in de katholieke kerk
 - (3) **voldoen aan de noodzakelijke voorwaarden** van volledige gemeenschap met de katholieke kerk.
 - Wat wordt bedoeld met de “volledige gemeenschap” wordt tot uitdrukking gebracht in can. 205 met verwijzing naar de leer van de drie banden (geloof, sacramenten, kerkbestuur).
 - Er mag van wie overgaat niet meer worden gevraagd dan wat noodzakelijk is voor de kerkelijke eenheid en gemeenschap (zie can. 896 CCEO).
 - (4) **opname** door de bevoegde overheid.
- CIC behandelt deze overgang enkel “terloops” (cc. 11; 883, 2°)
- CCEO bevat een deel over de overgang. Met de nodige aanpassingen kunnen die bepalingen worden toegepast op situaties die door CIC niet worden geregeld. Zie ook can. 35 CCEO.

2. Voor de opname

2.1 Voorbereiding

- Aan de opname dient een gepaste voorbereiding vooraf te gaan (*Orde van dienst opname gedoopte*, n. 5) en kan bestaan uit: gesprekken, contacten met de toekomstige parochie of gemeenschap om ervaring op te doen in het praktische leven van een katholiek (hierbij kunnen aan bod komen: eredienst, sacramentenpraktijk, gebeden, gebruiken, ...). Enige vorm van deelneming aan de eredienst is toegelaten. De christen die lid wil opgenomen in de katholieke kerk is echter niet gelijk te stellen met een catechumeen (ongedoopte). De vorm en de omvang van de voorbereiding zullen afhangen van de situatie van de individuele persoon die om opname vraagt. Hierbij dient er vooral op gelet of de persoon zich volgens de eigen belijdenis heeft ingespannen om waarachtig als christen te leven of niet. In het geval van kinderen kan de voorbereiding deels gelijklopen met de voorbereiding

op de ontvangst van de eerste communie of van het vormsel of door het volgen van de lessen katholieke godsdienst.

- Indien de persoon die wil opgenomen worden nog niet werd gevormd, behoort bij de voorbereiding op de opname ook de voorbereiding op het vormsel.
- Zo mogelijk krijgt de kandidaat voor opname de bijstand van een “borg” (*Orde van dienst opname gedoopte*, n. 10). Het gaat om een analogie met het catechumenaat.
- Tijdens de voorbereidingsperiode dient nagegaan of het eventuele huwelijk van de kandidaat vanuit katholiek oogpunt geldig is. Is dit niet het geval dan dient, zo mogelijk het nodige gedaan voor een geldigmaking. De geldigmaking van een ongeldig huwelijk is echter geen noodzakelijke voorwaarde voor opname in de kerk.
 - o wat de opname van ongeldig gehuwden betreft bestaat er een verschil tussen wie om de doop vraagt en de reeds gedoopte die wil opgenomen worden. In principe wordt de doop niet toegediend aan wie in een ongeldige huwelijkssituatie wil blijven leven.
- Al naargelang van de persoonlijke situatie dient de kandidaat voor de opname het boetesacrament te ontvangen (*Orde van dienst opname gedoopte*, n. 9).

2.2 Vraag om opname

- Zonder de vraag kan er geen opname in de katholieke kerk plaatsvinden.
 - o de vraag dient zowel voor volwassenen als voor kinderen gericht aan de plaatselijke ordinaris. Dit geldt niet in geval van stervensgevaar. Dan is onmiddellijke opname toegestaan. De priester die dan de opname verricht brengt de ordinaris hiervan op de hoogte.
- Gaat het om de opname van een kind dan wordt de vraag gesteld door de ouders.
 - o aan de door can. 852 § 1 (in samenhang met can. 97 § 2) vastgestelde leeftijd van 7 jaar voor doop kan niet worden vastgehouden in geval van de vraag om opname in de katholieke kerk. Can. 900 § 1 CCEO bepaalt dat kinderen onder de 14 jaar niet tegen de wil van hun ouders kunnen worden opgenomen.
 - o voor het overige dient men zich ook te houden aan de voorschriften van het recht van de staat. Zolang men onder het ouderlijk gezag staat, kunnen de rechten van de ouders niet worden miskend.

2.3 De toelating

- Wie aan de voorwaarden voldoet heeft het recht op opname in de volle gemeenschap van de katholieke kerk.
- De voorwaarden zijn:
 - o op geldige wijze gedoopt zijn
 - o de nodige voorbereiding voor de opname gevolgd hebben
 - o de passende motivatie hebben voor de overstap naar de katholieke kerk. Dit kan enkel een vaste en persoonlijke overtuiging zijn. Zo is de vraag opname om iemand een plezier te doen (vb: katholieke echtgenoot) geen voldoende motivering. Ook het gevaar van “proselytisme” moet worden vermeden, d.w.z. het werven van personen die niet (of nog niet) tot zo een vaste persoonlijke overtuiging zijn gekomen.
- De bevoegdheid om te beslissen iemand op te nemen komt normaal toe aan de plaatselijke ordinaris.

3. De ritus van de opname

- De opname gebeurt volgens de bepalingen van de *Orde van dienst opname gedoopte*. De opname gebeurt met een liturgische ritus, normalerwijze binnen het kader van een eucharistie (n. 3a). Omwille van oecumenische bekommernis kan het aangewezen zijn de opname in beperkte kring te laten plaatsvinden (n. 3b).
- In het centrum van de viering staat de gezamenlijk belijdenis (kandidaat en aanwezigen) van het geloof. Gaat het om de opname van een christen behorend tot een Oosterse kerk die niet in de volledige gemeenschap met de kerk van Rome leeft, dan volstaat de geloofsbelijdenis (n. 2). De kandidaat verklaart daarna alles te geloven wat de katholieke kerk als door God geopenbaard gelooft, leert en verkondigt (n. 15).
- De priester die voorgaat verklaart dat de kandidaat is opgenomen in de volledige gemeenschap (n. 16). Indien de kandidaat nog moet gevormd worden, ontvangt hij eerst het vormsel (n. 16).

4. Na de opname

- De namen van de personen die door overgang worden opgenomen in de volle gemeenschap van de katholieke kerk worden geregistreerd in een bijzonder register. De bisdommen kunnen hiervoor eigen voorschriften uitvaardigen.

5. Interrituele aspecten

- Wie opgenomen wordt in de volledige gemeenschap van de katholieke kerk heeft geen keuzevrijheid om voor zichzelf uit te maken of hij toetreedt tot de Latijnse kerk of tot een katholieke Oosterse kerk (Oosterse ritus). Een dopeling van 14 jaar of meer kan vrij kiezen tot welke kerk hij toetreedt door de doop (can. 11 § 2). Een reeds gedoopte die in de volledige gemeenschap wordt opgenomen heeft die vrijheid niet. De beperking van die vrijheid heeft alles te maken met bekommernis om het behoud van de tradities van de Oosterse kerken.
- In principe treedt men toe tot de (katholieke) rituskerk waartoe men reeds behoorde voor de overstap (*OE*, 4; can. 35 CCEO). Protestanten worden in de regel opgenomen in de Latijnse kerk. Vroegere orthodoxen worden opgenomen in een overeenkomstige katholieke kerk van de Oosterse ritus. Anglicanen die worden opgenomen in de volledige gemeenschap kunnen toetreden tot de speciaal voor hen opgerichte personele ordinariaten (*Ap. Const. Anglicanorum coetibus*, 4 november 2009, AAS 2009, 985).
- Uitzonderingen kunnen worden toegestaan door de H. Stoel.

VORMSEL

1. Rechtsbronnen

- Paulus VI, Apost. Const. *Divinae consortium naturae*, 15 augustus 1971, AAS 1971, 657-664: de wezenlijke bestanddelen van de toediening van het vormsel sacrament.
- cc. 879 – 896 CIC
- Liturgische boeken
 - Volwassenen (in de zin van can. 852 § 1)
De viering van het vormsel is te vinden in de *Ordo initiationis christianae adultorum* (ICLZ uitgave: *Orde van dienst voor de viering van de initiatie sacramenten voor volwassenen*)
 - *Ordo confirmationis* (1971)
Orde van dienst voor de vormselliturgie (ICLZ, 1976, in 1985 werd een officiële aanpassing gepubliceerd voor het vormsel van twaalfjarigen)
 - De liturgische boeken over de ziekenzalving bevatten een hoofdstuk over het vormsel in stervensgevaar
 - *Caeremoniale Episcoporum*
 - Particulierrechtelijke voorschriften van de bisdommen: vormselleeftijd, voorbereiding, registratie.

2. Theologische omschrijving van het vormsel

- Omschrijving van het vormsel: cc. 879 – 880.
 - de beslissende handelingen (can. 880 § 1):
 - zalving met chrisma op het voorhoofd onder handoplegging
 - samen met het uitspreken van de voorgeschreven woorden
 - doelen
 - voortschrijden op de weg van de christelijke initiatie
 - begiftigd worden met de gaven van de heilige Geest
 - meer volkomen band met de kerk
 - bemoediging
 - zich als getuige van Christus en het geloof te tonen

De theologische bezinning op het vormsel werkte door in *Lumen gentium* (11a) waar gezegd wordt dat het vormsel de gelovigen "hechter met de kerk verbindt", dat zij "een bijzondere kracht van de Heilige Geest" ontvangen en dat zij "aldus strenger gehouden zijn om als waarachtige getuigen van Christus door hun werk en hun woord het geloof te verspreiden en te verdedigen". Doopsel en vormsel vormen samen de basis van het apostolaat van alle gelovigen (AA 3a; can. 225 § 1). Door het vormsel wordt gelovige volledig ingelijfd in de kerkelijke gemeenschap. Deze conciliaire formulering vormt het fundament van can. 879.

- juridisch gevolg
 - onuitwisbaar merkteken (waaruit volgt dat het vormsel niet herhaalbaar is).
- Een eigen persoonlijke beslissing waarmee de vormeling zich uitspreekt voor het geloof en voor het vormsel is geen noodzakelijke voorwaarde voor ontvangst van het vormsel sacrament. Dat blijkt duidelijk uit de praktijk van de (katholieke en niet-katholieke) Oosterse

kerken om het vormsel onmiddellijk na de doop, niet alleen bij volwassenen maar ook bij (kleine) kinderen.

3. Verschillen tussen Oosterse en Westerse kerk

- Tijdens de eerste eeuwen werd het vormsel toegediend samen met de doop en wel door de bisschop. Vaticanum II duidt de bisschop aan als de “oorspronkelijke bedienaar” (*minister originarius*) van het vormsel. De samenhang van de toediening van het vormsel en van de doop met de bisschop heeft in het Westen en in het Oosten een verschillende ontwikkeling doorgemaakt.
- In het **Westen** is tot op heden de bisschop de gewone bedienaar van het vormsel. In CIC 1983 wordt de bisschop de *gewone (ordinarius)* bedienaar van het vormsel genoemd (can. 882). Die terminologie sluit aan bij het gebruikelijk juridisch taalgebruik, dat zeker nog algemeen geldend was onder het regime van CIC 1917 (toen nog voor elk sacrament een onderscheid gemaakt werd tussen een gewoon en een buitengewoon bedienaar). Vaticanum II noemt de bisschop de *oorspronkelijke (originarius)* bedienaar van het vormsel (LG 26c). Het concilie wou aldus rekening houden met de praktijk van de oosterse kerken waar de priester het vormsel gewoonlijk toedient samen met het doopsel. De bisschop wordt de oorspronkelijke bedienaar genoemd omdat de olie (chrisma) door de bisschop, en alleen door de bisschop, is gewijd (ook in de oosterse kerken, zie: can. 693 CCEO). De term *oorspronkelijk* geeft uitdrukking aan de nauwe band die bestaat tussen de bisschop en de priester bij de toediening van het vormsel: ook wanneer het vormsel door een priester wordt toegediend, gebeurt dit in bijzondere eenheid met de bisschop. Vaticanum II heeft niet willen breken met de westerse praktijk die de toediening van het vormsel in principe aan de bisschop voorbehoudt. Door de bisschop niet langer de gewone, maar de oorspronkelijke bedienaar te noemen, werd de weg geopend om ook andere priesters te betrekken bij de toediening van dit sacrament. Omdat het in de Latijnse kerk een eeuwenlange traditie is dat de bisschop de christelijke initiatie voltooit, kan hij met recht de gewone bedienaar van het vormsel genoemd worden (can. 882). Pas in 1946 stond Pius XII toe dat de pastoor het vormsel kon toedienen in stervensgevaar. De toediening van doop en vormsel zijn, voor zover het om kinderen gaat, daardoor in de tijd los van elkaar komen staan.
- In het **Oosten** is het samengaan in de tijd van doop en vormsel behouden gebleven, ook bij kleine kinderen (cc. 694 – 695 CCEO). De band of verwijzing naar de bisschop blijft bewaard omdat het vormsel enkel met door de bisschop gewijde olie (*myron*) kan worden toegediend (can. 693 CCEO).
 - in de Oosterse kerken wordt het vormsel “*chrismatio*” of “*myronzalving*” genoemd.
 - in de Oosterse kerken is de priester die de doop toedient ook de gewone bedienaar van het vormsel (can. 696 § 1 CCEO). Hij heeft daarvoor geen bijzondere toelating van de bisschop nodig.
 - In de Oosterse kerken wordt niet enkel het voorhoofd gezalfd maar ook andere plaatsen van het lichaam (voorhoofd, ogen, neus, oren, mond, borst, rug, handen en voeten).

4. Voor de geldigheid vereiste elementen

4.1 Geldigheidsvoorwaarden afgeleid uit het goddelijk recht

- Bedienaar:
 - wijdingsmacht bezitten en de bevoegdheid om te vormen
 - het vormsel wordt geldig toegediend door een bisschop
 - of door een priester (*presbyter*) met de vereiste bevoegdheid (*facultas*).
 - de bedoeling (intentie) hebben het vormsel toe te dienen.
- Ontvanger:
 - moet reeds gedoopt zijn maar nog niet gevormd
 - mag zich niet innerlijk verzetten tegen het vormsel.
- Handeling:
 - zalving met chrisma onder handoplegging samen met het uitspreken van de voorgeschreven formule.

4.2 Door het louter kerkelijk recht vereiste geldigheidsvoorwaarden

- Onder de geldigheidsvoorwaarden die zich laten afleiden uit het goddelijk recht (*ius divinum*) zijn er twee waarvoor de kerk verdere bepalingen van louter kerkelijk recht heeft uitgewerkt. Het betreft:
 - de bevoegdheid om te vormen
 - de wijding van het chrisma.

a) Bevoegdheid om het vormsel toe te dienen

- Zoals reeds gezegd is het vormsel op bijzondere wijze verbonden met de bisschop. Tegelijk is de kerk ervan overtuigd dat ook priesters dit sacrament op geldige wijze kunnen toedienen. De vereiste van de vormselbevoegdheid kan gezien worden als een middel om het verband tussen beide inzichten tot uiting te laten komen.
 - de bisschop kan steeds op geldige wijze het vormsel toedienen. Hij bezit, om zo te zeggen, vormselbevoegdheid op grond van zijn wijding.
 - de priester kan alleen dan geldig vormen wanneer hij over de vereiste bevoegdheid beschikt
 - van rechtswege
 - of door menselijke tussenkomst.
- Op welke wijzen wordt bevoegdheid tot vormen verleend?
 - van rechtswege (can. 883):
 - allen die door het recht gelijkgesteld worden met een diocesane bisschop.

Dit zijn volgens can. 381 § 2 in samenhang met can. 368 zij die aan het hoofd staan van een territoriale prelatuur, een territoriale abdij, een apostolisch vicariaat of een apostolische prefectuur of een bestendig opgerichte apostolische administratie. In België bestaan dergelijke gebieden niet.

Het hoofd van een militair ordinariaat ("legerbisdom" - Johannes Paulus II, Apost. Const. *Spirituali militum curae*, II § 1). Meestal is dit een bisschop en bezit hij vormselbevoegdheid op grond van de bisschopswijding.

Volgens can. 427, § 1 de diocesane administrator.

Deze met een diocesane bisschop gelijkgestelden bezitten niet de bevoegdheid om overal te vormen (tenzij ze bisschop zijn); hun vormselbevoegdheid is beperkt tot het gebied waarvan ze de leiding hebben.

- de priester die krachtens zijn ambt of in opdracht van de bisschop iemand die minstens 7 jaar oud is doopt of in de volle gemeenschap van de katholieke kerk opneemt, bezit de bevoegdheid om het vormsel toe te dienen.
 - wat de opname in de volle gemeenschap van de katholieke kerk betreft, dient erop gelet dat orthodoxe christenen het vormsel reeds ontvangen hebben bij de doop.
 - Naar analogie met opname in de volledige gemeenschap van de katholieke kerk bezit ook die priester vormselbevoegdheid die in opdracht van de bisschop wederopname in de katholieke kerk doet (Pauselijke Raad voor Wetteksten, AAS 1975, 348 en AAS 1980, 105). Het gaat dan om de wederopname van een katholiek gedoopte die met de kerk heeft gebroken of van het geloof is afgefallen of die na ontvangst van de doop in de katholieke kerk in een andere belijdenis werd opgevoed. Bij wederopname kan het vormsel slechts worden toegediend indien de persoon nog niet gevormd is.
- Iedere priester beschikt over vormselbevoegdheid voor personen die zich in stervensgevaar bevinden
- verlening door menselijke tussenkomst (can. 884)
 - de diocesane bisschop (en de met hem gelijkgestelde) kan vormselbevoegdheid verlenen. Voor het verlenen van die bevoegdheid is vereist (niet voor de geldigheid, wel voor de geoorloofdheid) dat zich “nood” dit vereist.
 - het verlenen van vormselbevoegdheid is een administratieve rechtshandeling en gebeurt bij decreet. De verlening geschiedt schriftelijk (cc. 37, 51), maar dit is geen geldigheidsvereiste.
 - het *Caeremoniale Episcoporum* bevat aanwijzingen aangaande de priesters aan wie vormselbevoegdheid kan worden verleend:
 - priesters die binnen het bisdom een bijzonder ambt uitoefenen zoals de vicaris-generaal, bisschoppelijke vicarissen of dekens
 - de pastoor van de plaats waar het vormsel wordt toegediend, de eigen pastoor van de vormeling, de priester die hen op het vormsel heeft voorbereid.
 - uitzonderlijk kan iedere priester die over vormselbevoegdheid beschikt, om ernstige redenen, in individuele gevallen, andere priesters toelaten te vormen. Hierbij wordt vooral gedacht aan de situatie dat het aantal vormelingen buitenmate groot is voor één bedienaar.
 - aanvulling van rechtswege van ontbrekende vormselbevoegdheid: in gevallen van gemeenschappelijke twijfel of bij een positieve en waarschijnlijke twijfel wordt de vormselbevoegdheid van rechtswege door de kerk aangevuld (*Ecclesia supplet* can. 144 § 2 in samenhang met cc. 882 – 883).

b) Wijding van het chrisma

- het aangewende chrisma moet door een bisschop gewijd zijn, ook wanneer het vormsel door een priester wordt toegediend (can. 880 § 2).
 - de wijding geschiedt tijdens de Chrismamis (Goede Week)

- het chrisma kan enkel door een bisschop worden gewijd. De met de diocesane gelijkgestelde priesters kunnen dit niet. Terwijl de ziekenolie ingeval van nood door een priester kan worden gewijd (can. 999), kent CIC voor de wijding van het chrisma deze mogelijkheid van wijding in geval van nood niet. De wijding van chrisma door een priester is daarom waarschijnlijk niet alleen ongeoorloofd maar ook ongeldig.

5. Tijdstip van het vormsel

- Een gelovige is verplicht het vormsel “tijdig” te ontvangen (can. 890).
- Volwassenen: wie als volwassene (in de zin van can. 852 § 1) het doopsel ontvangt, moet onmiddellijk na de doop gevormd worden (can. 866).
 - dit geldt eveneens voor een (nog niet gevormde) gedoopte die wordt opgenomen in de volle gemeenschap van de katholieke kerk.
 - naar zijn strekking laat dit voorschrift toe dat in het geval van jongeren, die door doop of opname lid worden van de katholieke kerk nog voor ze de gebruikelijke vormselleeftijd van het betreffende gebied hebben bereikt, zolang met het vormsel wordt gewacht tot ze die leeftijd hebben bereikt om dan samen met hun leeftijdsgenoten gevormd te worden.
- Vormselleeftijd van kinderen: “rond het bereiken van de jaren van verstand”, tenzij de bisschoppenconferentie een andere leeftijd heeft vastgesteld of er stervensgevaar bestaat of een ernstige reden, naar het oordeel van de bedienaar, anders wenselijk maakt (can. 891).
 - “de jaren van verstand” bereikt men normalerwijze met 7 jaar (*Ordo confirmationis*, n. 11). Die leeftijd heeft het voordeel dat de oorspronkelijke volgorde van de initiatiesacramenten behouden wordt (doop – vormsel – eucharistie).
 - In België hebben de bisdommen andere leeftijden vastgesteld waarbij in de regel omstreeks de leeftijd van 12 jaar het vormsel wordt toegediend (tussen 12 en 14 jaar volgens een decreet van de bisschoppenconferentie van 26 maart 1985). Soms wordt het verschoven naar een latere leeftijd (jongvolwassenen). Bij decreet van 28 augustus 2017 heeft de Bisschoppenconferentie het decreet van 26 maart 1985 ingetrokken en bepaald wat volgt: “Rekening houdend met canon 891 en de pastorale ervaring in onze bisdommen, mag het sacrament van het vormsel worden toegediend na het bereiken van de jaren van het verstand – dus vanaf 7 jaar – cf. 97 § 2”.
- In stervensgevaar moet het vormsel tijdig worden toegediend, ook voor het bereiken van de jaren van verstand opdat het kind de genade van het sacrament niet wordt ontzegd (*Ordo confirmationis*, n. 12).

6. Voorafgaand aan het vormsel

6.1 Voorbereiding

- De ontvangst van het vormsel veronderstelt een gepaste voorbereiding (cc. 889 § 2; 890, 777, 2°).
- Ook wanneer het vormsel in stervensgevaar wordt toegediend moet er een aan de omstandigheden aangepaste spirituele voorbereiding aan voorafgaan (*Ordo confirmationis*, n. 12).

6.2 Vraag naar de ontvangst

- Hoewel het bij het vormsel, anders dan bij de vraag om gedoopt te worden, niet gaat om een vraag om toetreding tot de kerk of om de vraag om van christelijke belijdenis te veranderen, dient men, wanneer het gaat om het vormsel van een minderjarige, de civielrechtelijke voorschriften inzake de uitoefening van het ouderlijke gezag na te leven.

6.3 Toelating tot het vormsel

- De toelating kan op verschillende wijzen geschieden:
 - o wordt het catechumenaat gevolgd, dan geschiedt de toelating in het kader van de gezamenlijke toelating tot de drie initiatiesacramenten.
 - o in het geval van opname in de volle gemeenschap van de katholieke kerk wordt de toelating gegeven samen met de toelating om in de kerk te worden opgenomen
 - o in alle andere gevallen is een specifieke toelating tot het vormsel nodig. Er bestaan geen specifieke voorschriften over vorm en bevoegdheid. In de praktijk zal het de pastoor zijn die beslist over de toelating.
- De toelating veronderstelt (can. 889 § 1):
 - o de kandidaat is gedoopt maar nog niet gevormd
 - o normalerwijze ook
 - o een gepaste voorbereiding
 - o de juiste gesteldheid zodat de vormeling de doopgeloften kan hernieuwen (vb: wie de kerk op formele wijze heeft verlaten, heeft die gesteldheid niet)
 - o aan die voorwaarden moet niet altijd in hun geheel worden voldaan. Dit kan niet wanneer de vormeling niet beschikt over een voldoende verstandelijk vermogen. Concreet betekent dit dat ook mentaal gehandicapten tot het vormsel kunnen worden toegelaten.
- In stervensgevaar moet enkel voldaan worden aan de geldigheidsvoorwaarden.
- Vormsel onder voorwaarde: wanneer na zorgvuldig onderzoek twijfel blijft bestaan of iemand op geldige wijze werd gevormd dan kan het vormsel onder voorwaarde worden toegediend (can. 845 § 1).

6.4 Peetouders

- Aanbevolen wordt dat de peetouders van de doop ook peetouder zouden zijn bij het vormsel (can. 893 § 2). Andere peetouders kunne worden aangeduid.
- Voor de toelating om als peetouder op te treden gelden dezelfde voorwaarden als bij de doop (can. 893 § 1).

7. Viering van het vormsel

7.1 Vormen

- gewone vorm
- in stervensgevaar
- onder voorwaarde

7.2 Plaats

- Wanneer een bisschop het vormsel wil toedienen buiten het gebied waarvoor hij bevoegd is, heeft hij minstens het redelijkerwijs gepresumeerde verlov van de plaatselijke diocesane bisschop nodig (can. 886 § 2). Ook zonder dat verlov is het toegediende vormsel geldig.
- De aan een priester verleende vormselbevoegdheid kan enkel op geldige wijze worden uitgeoefend in het hem aangewezen gebied (can. 887).
 - o in stervensgevaar kan ieder priester overal op geldige wijze het vormsel toedienen.

7.3 Bedienaar

- De bisschop is de gewone bedienaar (can. 882, zie ook can. 884 § 1).
- Voor de gevallen waarin een priester het vormsel toedient: zie wat gezegd is over de bevoegdheid om dit sacrament toe te dienen.

7.4 Liturgische ritus

- Het vormsel wordt bij voorkeur toegediend in een gemeenschappelijke viering met alle vormelingen (*Ordo confirmationis*, n. 4).
- Normalerweise: binnen het kader van een eucharistie (can. 881).
- Voor het eigenlijke vormsel strekt de bedienaar over alle vormelingen tegelijk de handen uit en spreekt een gebed. Dit deel van de ritus is niet vereist voor de geldigheid van het sacrament (zie Paulus VI, Apost. Const. *Divinae consortium naturae*).
- Handoplegging en zalving van het voorhoofd met chrisma. Daarbij zegt de bedienaar: "N., ontvang het zegel van de Heilige Geest, de gave Gods" (can. 880 § 1).

8. Interrituele aspecten

- Normalerweise mag men het vormsel enkel toedienen aan de gelovigen van de eigen rituskerk (can. 696 § 3 CCEO).
 - o in bijzondere omstandigheden is het toedienen ook aan andere gelovigen toegelaten (can. 696 § 3 CCEO):
 - o wanneer ze op bestendige wijze op die bedienaar (niet van hun eigen rituskerk) zijn aangewezen. Dit is het geval in gebieden waar geen hiërarchie van de eigen rituskerk van de ontvanger (vormeling) bestaat (can. 916 § 5 CCEO).
 - o wanneer de bedienaar de betreffende persoon om een goede reden op geoorloofde wijze doopt. Dit zal vooral dan het geval zijn wanneer in een bijzonder geval een opdracht tot dopen gegeven door de bevoegde hiërarch.
 - o in stervensgevaar.
 - o Wat de noodzaak van de vormselbevoegdheid betreft, geldt in elk van deze situaties wat ook overigens ook geldt voor de bedienaars. De vormselbevoegdheid van de bedienaar hangt niet af van het kerkklidmaatschap van wie om het vormsel vraagt:
 - o priesters van de katholieke Oosterse kerken kunnen steeds geldig het vormsel toedienen. Zij bezitten krachtens hun wijding bevoegdheid om te vormen voor alle gelovigen, ook voor gelovigen die behoren tot de Latijnse kerk (can. 696 § 1 CCEO).

- de vormselbevoegdheid van priesters van de Latijnse kerk is vastgelegd door cc. 883 – 884 CIC (vergelijk can. 696 § 2 CCEO) en die blijven gelden ook wanneer het gaat om de toediening van het vormsel aan gelovigen behorend tot een katholiek Oosterse kerk. De in cc. 883-884 CIC voorziene mogelijkheid voor een priester om vormselbevoegdheid te bekomen geldt voor het toedienen van het vormsel zowel aan een vormeling behorend tot de Latijnse kerk als aan een vormeling behorend tot een katholieke Oosterse kerk.

9. Interconfessionele aspecten

1. Beoordeling van niet-katholieke vieringen

- In de niet-katholieke Oosterse kerken wordt onmiddellijk na de doop het vormsel toegediend. Wanneer in zo een kerk op regelmatige wijze de doop werd ontvangen, dan bestaat er geen reden om te twijfelen dat ook het vormsel werd ontvangen.
- De in de Evangelische kerken gevierde “belijdenis” (confirmatie) wordt door deze kerken zelf niet als een sacrament aangezien. Ook vanuit katholiek standpunt gaat het niet om het vormselsacrament.

2. *Communicatio in sacris*

- Katholieke bedienaren mogen het vormsel enkel toedienen aan katholieken en, omgekeerd, mogen katholieken enkel van katholieke bedienaren dit sacrament ontvangen (can. 844 § 1).
- Wat opnemen van de taak van peetouder betreft door wie tot een andere christelijke belijdenis behoort, geldt hetzelfde als bij de doop.

EUCCHARISTIE

1. Rechtsbronnen

- cc. 897-944 CIC
- Liturgische boeken:
 - missaal en lectionaria
 - voor de viering van de eucharistie volgens de *usus ordinarius* van de Romeinse ritus in het Latijn dient de uitgaven van het missaal van 2002 gebruikt. Een Nederlandse vertaling hiervan wordt voorbereid. In afwachting daarvan XXXXXXX
 - aan het begin van het missaal staat de *Institutio Generalis Missalis Romani* (IGMR). De hierna volgende citaten verwijzen naar het missaal van 2002. Nederlandse vertaling *ad interim* door Nationale Raad voor Liturgie (Nederland – 2004)
 - *De sacra communione et de cultu Mysteriorum Eucharistici extra Missam* (1973)
 - voor de communie van zieken en het viaticum zie de liturgische boeken van de ziekenzalving.
 - *Caeremoniale Episcoporum* (vooral nn. 119-186).
- Documenten uitgaande van de H. Stoel:
 - Congregatie voor de Geloofsleer
 - brief aan de voorzitters van de Bisschoppenconferenties over de ontvangst van de communie in geval van coeliakie en alcoholisme, 24 juli 2003, *AKKR* 2003, 475-477
 - brief over de toelating tot de communie van uit echtgescheidenen die hertrouwd zijn, 14 september 1994, *AAS* 1994, 974-979
 - Congregatie voor de Goddelijke Eredienst
 - Instructie *Redemptionis Sacramentum* over misbruiken in de viering van de eucharistie, 25 maart 2004, *AAS* 2004, 549-601: bevat zelf geen nieuwe voorschriften en dringt aan op de navolging van bestaande voorschriften
 - Directorium *Pueros baptizatos*, 1 november 1973, *AAS* 1974, 30-46: over de mis voor kinderen
 - Congregatie voor de Clerus
 - Instructie *Ecclesiae de Mysteriorum*, 15 augustus 1997, *AAS* 1997, 852-877: over de medewerking van leken aan de diensttaak van de priester – het betreft vooral een waarschuwing om zich te houden aan reeds bestaande voorschriften – aan het einde van de instructie worden alle met de instructie strijdige particuliere wetten, gewoonterecht en *ad experimentum* ingevoerde regelingen opgeheven
 - Pauselijke Raad voor de Wetteksten
 - verklaring over de vraag van de toelating van hertrouwde uit de echt gescheidenen tot de communie, 24 juni 2000, *Communicationes* 2000, 159-162
- Belgische Bisschoppenconferentie en Belgische bisschoppen

2. Theologische omschrijving van de eucharistie

- zie cc. 897 en 899
- Systematiek

In CIC 1917 werden het offerkarakter en het maaltijd karakter van de eucharistieviering van elkaar gescheiden. Zowel in de structuur van de Codex als inhoudelijk ging het om twee gescheiden en onafhankelijke deelaspecten (cc. 801-869 CIC 1917). Op een volledig losstaande wijze werden dan de bewaring en de verering van de eucharistie geregeld (cc. 1265-1275 CIC 1917). In CIC 1983 is er meer gelet op de innerlijke samenhang van deze aspecten: als tegenwoordigstelling van het offer van Christus verkrijgt de eucharistie pas haar volle gestalte in de maaltijdgemeenschap. De deelname aan het eucharistisch offer is gericht op de deelname aan het eucharistisch maal (communie) en vindt daar pas haar voltooiing. Uit deze innerlijke eenheid van offer en maaltijd in de eucharistie, trekt de wetgever gevolgen en beveelt hij de gelovigen aan regelmatig te communiceren (cc. 898, 918).

- Kerkelijk

Terwijl CIC 1917 overwegend uitgaat van het individualistisch opgevatte heilsaspect van de eucharistie, komt in CIC 1983 de ecclesiale dimensie van de eucharistie goed tot uiting. Het is door dit sacrament dat de kerk voortdurend leeft en groeit. De eucharistie is het hoogtepunt en de bron van de gehele eredienst en van het christelijk leven; de eenheid van het Godsvolk wordt erin tot uitdrukking gebracht en bewerkt (cc.897; 899 § 2). De kerk verwerkelijkt zichzelf waar eucharistie gevierd wordt. Het is tegen deze achtergrond dat o.m. de normen over de verplichting tot zondagseucharistie begrijpelijk worden.

- Zaak van de ganse kerkgemeenschap

In CIC 1983 komt veel sterker tot uitdrukking dat de kerk in haar totaliteit draagster is van de eucharistie (zie: can. 899 § 1). Dit hangt natuurlijk samen met de bedoeling van Vaticanum II om tegen een verengd clericaal beeld van de kerk, meer nadruk te leggen op de visie op de kerk als het Volk Gods, van het gemeenschappelijk priesterschap van alle gelovigen en van de actieve deelname van allen aan de zendingsofdracht van de kerk. De eucharistie is daarom geen clerusliturgie, maar een activiteit van de ganse gemeenschap. De volle, bewuste en actieve deelname aan de eucharistie is een recht en een plicht van alle gelovigen, terwijl aan de priester de taak van voorganger toevalt, omdat het eucharistische offer *in persona Christi* en in naam van de ganse kerk opdraagt. Het gaat om een rolverdeling die de kerk eigen is: zij leeft van het Lichaam van Christus en wordt daardoor tot Lichaam van Christus. In de viering van de liturgie moet dit "tegenover" en "met elkaar" van priester en leek, van bijzonder en algemeen priesterschap tot uiting komen.

Dragers van de eucharistie zijn Christus en de kerk als geheel, d.w.z. priesters en leken.

3. Voor de geldigheid vereiste elementen

- De kerk heeft voor de viering van de eucharistie geen geldigheidsvereisten van louter kerkelijk recht voorgeschreven; de geldigheid van de eucharistie is uitsluitend te beoordelen volgens de vereisten van het goddelijk recht.
 - toch behoeft het goddelijk recht ook m.b.t. de geldigheid van de eucharistie nadere precisering, vb. naar aanleiding van de vraag wat verstaan wordt onder "brood" en "wijn".
- Celebrant:
 - moet priester zijn (can. 900 § 1)
 - de vereiste intentie hebben
- Brood en wijn (zie can. 927)
 - wat onder "brood" en "wijn" wordt verstaan, laat de kerk afhangen van welke plant het "brood" resp. de "wijn" afkomstig is:
 - het brood moet van zuiver tarwemeel (minstens overwegend) gebakken zijn (Congreg. Sacramenten, Instructie *Dominus salvator noster*, 26 maart 1929, hoofdstuk I, AAS 1929, 631-642, bekrachtigd door Congreg. Eredienst, Instructie *Redemptionis Sacramentum*, n. 48 , zie Joh. 12, 24).

- voor de geldigheid wordt vereist dat het brood gluten (eiwitbestanddeel in graan) bevat (Congreg. Geloofsleer, brief van 24 juli 2003, A, n. 1).
Glutenarm brood is geldige materie (Congreg. Geloofsleer, brief van 24 juli 2003, A, n. 2)
Glutenvrij brood mag ook niet geconsacreerd worden voor gelovigen die dergelijk dieet moeten volgen, dit volgt uit het feit dat glutenvrij brood niet als geldige materie voor de eucharistie wordt beschouwd. De gelovige die lijdt aan coeliakie kan communiceren alleen onder de gedaante van wijn (Congreg. Geloofsleer, brief van 24 juli 2003, B, n. 1)
- Het huidige recht houdt ook de aloude traditie van de Latijnse kerk in ere door het gebruik van ongedesemd brood voor te schrijven (can. 926; *IGMR* 320; het gebruik van gedesemd brood wordt uitdrukkelijk verboden door Instructie Congr. Eredienst *Actio pastoralis*, van 15 mei 1969, AAS 1969, 806). Dit gebruik gaat terug op Oudtestamentische traditie (Deut. 16,3; Ex. 13,6) en op het voorbeeld van Christus (Mt.26,17; Mc.14,12; Lc.22,7). Uitzonderingen op deze regel worden toegestaan door de H. Stoel (zie can. 841). Het gebruik van gedesemd brood tast de geldigheid van het sacrament niet aan. Het brood moet als spijs herkenbaar zijn en van een samenstelling zijn die toelaat het te breken (*IGMR* 321).
- De wijn moet natuurlijke druivenwijn zijn (zonder toevoeging van andere stoffen) en mag niet bedorven zijn (can. 924, § 3; *IGMR* 323). Fruitwijn of wijn niet gemaakt uit druiven is niet toegelaten. Hoewel niet uitdrukkelijk voorzien in de wettekst, wordt aangenomen dat niet naleving van deze regel tot nietigheid leidt. Dit wordt afgeleid uit de vasthoudendheid aan de traditionele materie voor de eucharistie.
De Congregatie. voor de Sacramenten kan, op vraag van de ordinaris, toestaan dat een priester de eucharistie viert met druivensap in de plaats van met wijn (Congreg. Geloofsleer, brief van 24 juli 2003, A, n. 3). De aanwezigheid van alcohol in de wijn is niet noodzakelijk voor de geldigheid van het sacrament.
- Het is ten strengste verboden om het brood zonder de wijn of om de wijn zonder het brood te consacreran. Zelfs in uiterste nood is verboden. Ook is het verboden om beide buiten de eucharistieviering te consacreran (can. 927).
In dit verband geeft *IGMR* 324 een aanwijzing voor het geval de priester na de consecratie of bij het communiceren bemerkt dat water en wijn verwisseld werden. Er is dan slechts één materie geconsacreerd. De priester neemt dan wijn en spreekt er de consecratiewoorden van de wijn over uit, zonder nogmaals het brood te consacreran. De afzonderlijke consecratie van het brood wordt zo vermeden en alles gebeurt binnen het kader van dezelfde eucharistieviering.
- Over de vraag of het sacrament op geldige wijze tot stand komt wanneer, bijvoorbeeld, uit vergetelheid slechts één gedaante geconsacreerd wordt, heeft de kerk zich nog niet uitgesproken.
- In dit verband worden ook volgende concrete situaties vermeld: dreigend stervensgevaar en tekort aan hosties tijdens het communiedelen. Kunnen brood of wijn afzonderlijk en eventueel buiten de eucharistie geconsacreerd worden om als viaticum gebruikt te worden? Wat te doen indien bij het communiedelen blijkt dat er hosties te kort zijn, kunnen er dan alleen hosties geconsacreerd worden?
- De combinatie van het verplichte gebruik van brood en wijn, van de verplichting om als priester zelf te communiceren onder de twee gedaanten en van de verplichting om brood en wijn samen te consacreran kan aanleiding geven tot praktische problemen voor de celebrant. Dat blijkt uit de antwoorden op een aantal vragen die werden voorgelegd aan de Congregatie voor de Geloofsleer (AAS 1982, 1298): (1) een priester die wegens alcoholisme of wegens

een ziekte, naar het oordeel van de dokter zelfs niet de minimale hoeveelheid wijn van de Mis mag nuttigen, mag communiceren door indoping in een geconcelebreerde Mis; (2) diezelfde priester mag, als hij concelebreert, communiceren alleen onder de gedaante van brood (Congreg. Geloofsleer, brief van 24 juli 2003, B, n. 3); (3) hij mag, als hij alleen concelebreert, communiceren door indoping, als er een gelovige aanwezig is om de overblijvende geconsacreerde wijn te nuttigen; (4) de priester die in het geheel geen gluten mag eten, kan, wanneer hij concelebreert, communiceren alleen onder de gedaante van wijn (Congreg. Geloofsleer, brief van 24 juli 2003, B, n. 2).

- De problemen in verband met de wijn lijken nu opgelost te zijn door de mogelijke toelating van het gebruik van druivensap toestaat.
- Een geldig eucharistisch hooggebed.
 - Traditioneel gaat men er in de Latijnse kerk van uit dat de instellingswoorden beslissend zijn. Zo moet ook het voorschrift van *IGMR* 324 begrepen worden: wanneer de celebrant na de consecratie of bij het communiceren bemerkt dat water in de plaats van wijn werd geconsacreerd, dan giet hij wijn met water in de kelk en consacreert de wijn door de instellingswoorden uit te spreken die horen bij de consecratie van de kelk, zonder dat hij het brood nogmaals moet consacrereren.
 - In 2001 heeft de Congregatie voor de Geloofsleer onder pauselijke bevestiging erkend dat het eucharistisch hooggebed van Addai en Mari, sinds eeuwen in gebruik in de Assyrische kerk van het Oosten, een geldig eucharistisch hooggebed is, ook al bevat het geen expliciete instellingswoorden (Pauselijke Raad voor de Eenheid van de Christenen, *Guidelines for admission to the Eucharist between the Chaldean Church and the Assyrian Church of the East*, 20 juli 2001). Daaruit volgt dat het antwoord op de vraag naar de geldigheid van een eucharistisch hooggebed niet eenvoudigweg gelijkstaat met de vraag naar de aanwezigheid van de instellingswoorden. Zonder twijfel is voor de geldigheid van een eucharistisch hooggebed vereist dat het de intentie uitdrukt te doen wat Christus bij het Laatste Avondmaal opgedragen heeft te doen en wat de kerk doet wanneer zij het sacrament van de eucharistie viert.

4. Celebrant en viering

- Enkel de priester kan celebrant zijn (can. 900 § 1). Hij is de enige bedienaar van dit sacrament (*SC* 7; *LG* 10, 17, 26, 28; *CD* 15; enc. *Mysterium Fidei*, 3 september 1965, *AAS*, 1965, 753-4).

Dit is een zeer oude regel: het concilie van Arles (314) en dat van Nicea (325) bevestigen dat het nooit aan diakens toekwam de eucharistie te celebreren. De concilies van Lateranen (1215) en Trente (in 1551) herhaalden dit. Onder invloed van het groeiend priestertekort en met een beroep op het recht van de gelovigen op de eucharistie wordt die regel momenteel soms in vraag gesteld. In een brief van 6 augustus 1983 (*AAS*, 1983, 75; *Kathol. Archief*, 1983, 17-20) herinnert de Congregatie voor de Geloofsleer eraan dat: "...ofschoon de gelovigen deel hebben aan één en hetzelfde priesterschap van Christus...heeft alleen de priesterlijke bedienaar uit kracht van het sacrament van het priesterschap de volmacht om het eucharistisch offer in de persoon van Christus te voltrekken en in naam van heel het christenvolk op te dragen..."

5. Deelname aan de eucharistieviering

- De celebratie met actieve deelname van gelovigen is de normale viering. De eucharistie zonder deelname van volk moet uitzondering blijven, dit kan slechts om een “goede en verantwoorde reden” (can. 906). Elke eucharistie is immers in wezen een handeling van de hele kerk, waarin priester en volk tezamen werken. De kerkelijke gemeenschapssymboliek wordt op die wijze beter tot uitdrukking gebracht (zie ook cc. 897, 898; SC 11, 27, 48; LG 10; IGMR 5).
- Op zondag en op verplichte feestdagen is de deelname aan de eucharistie verplicht (can. 1247).
 - aan de verplichting tot deelname kan ook op de vooravond worden voldaan (can. 1248 § 1). Het universele recht bepaalt niet vanaf welk uur de vooravond begint, soms wordt dit door het particulier recht vastgesteld.
- Aan seminaristen (can. 246 § 1), diakens (can. 276 § 2, 2°) en leden van religieuze instituten (can. 663 § 2), seculiere instituten (can. 719 § 2) en sociëteiten van apostolisch leven (can. 739 in samenhang met can. 276 § 2, 2°) wordt de dagelijkse eucharistie uitdrukkelijk aanbevolen.

6. Communie

6.1 Vormen

- eerste communie (can. 913)
- communie tijdens de viering van de eucharistie (can. 918)
- communie buiten de viering van de eucharistie (can. 918)
 - hiervoor bestaan specifieke liturgische voorschriften (zie *A Rechtsbronnen*)
- viaticum d.w.z. communie in stervensgevaar (can. 911).

6.2 Bedienaar

- gewone bedienaar: bisschop, priester, diaken (can. 910 § 1)
- buitengewone bedienaar: acoliet of iedere andere gelovige die hiertoe de opdracht heeft ontvangen (can. 910 § 2)
 - uitreiking van de communie door buitengewone bedienaren veronderstelt dat er geen (of niet voldoende) gewone bedienaren beschikbaar zijn (Pauselijke Raad Wetteksten, interpretatie van 1 juni 1988, AAS 1988, 1373).
- de eerste communie moet steeds door een priester worden uitgereikt (*Redemptionis sacramentum*, n. 87).

6.3 Ontvangst - toelating tot de eerste communie

- Voor personen die na het bereiken van de gebruikelijke leeftijd voor de eerste communie door de doop in de kerk worden opgenomen, moet de eerste communie samen met de doop en het vormsel ontvangen worden. In het geval van overgang van een gedoopte naar de katholieke kerk: samen met het vormsel (al naar gelang van het geval) (can. 866).
- Kinderen:
 - de beslissing tot toelating ligt bij de pastoor (can. 914)

- aan de ontvangst dient een passende voorbereiding vooraf te gaan zodat de kinderen “overeenkomstig hun bevattingvermogen, besef hebben van het mysterie van Christus en het Lichaam van de Heer gelovig en vroom kunnen ontvangen” (can. 913 § 1).
- aan de eerste communie moet het boetesacrament voorafgaan (can. 914).
- in stervensgevaar volstaat het dat kinderen “het Lichaam van Christus van gewoon voedsel kunnen onderscheiden” (can. 913 §2).
- ook mensen met een mentale beperking kunnen de communie ontvangen. Het recht gaat daar niet op in. De minimale voorwaarde van can. 913 § 2 zou hier richtinggevend kunnen zijn. Rigorisme is hier niet op zijn plaats.

6.4 Wijze van uitreiking van de communie

- Met nadruk wordt erop aangedrongen de communie te ontvangen tijdens de viering van de eucharistie (can. 918).
 - aanbevolen wordt het viaticum te ontvangen te ontvangen tijdens een eucharistieviering zodat de zieke onder twee gedaanten kan communiceren (*Orde van dienst ziekenliturgie*, n. 26).
 - om een goede reden kan de communie buiten de eucharistie worden gevraagd (can. 918). Indien er zo een goede reden voorligt, heeft de gelovige recht op de communie.
- Iedere gelovige heeft het recht de communie op de tong te ontvangen (*Redemptionis sacramentum*, n. 92). Met toestemming van de bisschoppen mag ze ook op de hand gegeven worden (brief Prefect Congr. Eredienst waarbij aan de bisschoppenconferentie de bevoegdheid wordt gegeven om die toelating te verlenen, *AAS* 1969, 545; *Redemptionis sacramentum*, n. 92: bevestiging van het recht van de bisschoppenconferentie om, met goedkeuring van de Apostolische Stoel, communie op de hand toe te laten; *IGMR* 161).
- De communie kan ontvangen worden onder de gedaante van brood of, in overeenstemming met de liturgische voorschriften, onder beide gedaanten. De ontvangst alleen onder de gedaante van wijn is enkel in geval van nood geoorloofd (can. 925).
 - voor de ontvangst van de communie onder beide gedaanten: *IGMR* nn. 281 – 283.
 - wanneer het aantal communicanten te groot is, wordt de kelk niet aan de gelovigen aangeboden om praktische redenen (*Redemptionis sacramentum*, n. 102).
 - wanneer een zieke niet meer in staat is om de eucharistie onder de gedaante van brood te ontvangen, is het toegestaan de communie enkel onder de gedaante van wijn uit te reiken. Dit geldt ook voor de coeliakiepatiënt.

7. Interrituele aspecten

- Gelovigen kunnen volgens iedere katholieke ritus deelnemen aan de eucharistie en de communie ontvangen (can. 923).
- De ritus is die van de hoofdcelebrant (can. 846 § 1).
 - met toelating van de H. Stoel is het een priester toegestaan de eucharistie te vieren volgens een andere dan de eigen ritus (“biritualisme”, can. 674 § 2 CCEO).
- Concelebratie van priesters behorend tot verschillende rituskerken vereist een toelating van de diocesane bisschop (can. 701 CCEO).
 - dit mag nooit leiden tot liturgisch “syncretisme”, de ritus van de hoofdcelebrant dient gevolgd.

- Bijzonderheden uit het recht van de Oosterse kerken:
 - de eerste communie veronderstelt in ieder geval de eerdere ontvangst van het vormsel (can. 710 CCEO)
 - in de meeste Oosterse kerken sluit de eerste communie, ook bij kinderen, onmiddellijk aan op doop en vormsel (cc. 697, 710), gewoonlijk onder de gedaante van wijn
 - de communie wordt in de regel uitgereikt onder beide gedaanten.

8. Interconfessionele aspecten

8.1 Beoordeling van niet-katholieke vieringen

- Wat de niet-katholieke Oosterse kerken betreft (d.w.z. de orthodoxe en de oud-oosterse kerken) heeft Vaticanum II de vroeger geldende overtuiging bevestigd dat de eucharistie daar op geldige wijze wordt gevierd (*UR* n. 15).
- Daarentegen verklaart Vaticanum II over de niet-katholieke kerkelijke gemeenschappen van het Westen dat zij “vooral door tekorten in het wijdingssacrament, niet ongeschonden de werkelijkheid van het eucharistisch (hebben) bewaard zoals die oorspronkelijk bedoeld is”. Tegelijk erkent het concilie dat wanneer die gemeenschappen “bij het heilig avondmaal de dood en de verrijzenis van onze Heer gedenken, belijden zij, dat daarin het leven in de gemeenschap met Christus tot uitdrukking wordt gebracht en verwachten zij zijn glorievolle wederkomst” (*UR*, n. 22).

8.2 *communicatio in sacris*

- Concelebratie met niet-katholieke priesters of ambtsdragers is verboden (can. 908).
 - Dit verbod kent geen uitzondering. Andere vormen van *communicatio in sacris* (bv. ontvangen van de communie) over confessionele grenzen heen tot heil van de individuele gelovige is in bepaalde omstandigheden mogelijk en zinvol. Zo een noodzaak vanwege het heil om over confessionele grenzen heen te concelebreren bestaat niet. Zo een concelebratie zou een eenheid voorspiegelen die (nog) niet bestaat.
 - Schending van dit verbod maakt een misdrijf uit (can. 1356). Wanneer het gaat om een concelebratie met ambtsdragers van een kerkelijke gemeenschap die niet in de apostolische successie staan en de sacramentaliteit van de wijding niet erkennen, is de bestrafing voorbehouden aan de Congreg. Geloofsleer (Congreg. Geloofsleer, *Normae substantiales* van het MP *Sacramentorum Sanctitatis Tutela*, art. 3 § 1, 4°).
- Ook “intercelebratie” is verboden. Hiermee wordt bedoeld dat een katholieke priester voorgaat in de eucharistie (of een vergelijkbare dienst) van een niet-katholieke gemeenschap of omgekeerd een niet-katholieke ambtsdrager voorgaat in de eucharistie van een katholieke gemeenschap.
- Deelname aan de viering van de eucharistie over confessionele grenzen heen beperkt zich tot:
 - deelname van niet-katholieken aan een katholieke viering van de eucharistie:
 - een oosterse christen mag een lezing verrichten (*Oecumenisch Directorium*, n. 126)
 - een andere niet-katholieke christen kan een lezing verrichten met toelating van de bisschop (*Oecumenisch Directorium*, n. 133)

- dat een niet-katholiek de homilie houdt is nooit toegelaten (*Oecumenisch Directo-
rium*, n. 134; zie can. 767 § 1).
- deelname van katholieken aan een niet-katholieke viering:
 - het verrichten van een lezing door een katholiek is toegelaten (*Oecumenisch Directo-
rium*, n. 126).
- De toelaatbaarheid van de ontvangst van de communie over confessionele grenzen heen richt zich naar het voorschrift van can. 844.

	... niet-katholieke kerken (orthodoxen, oud-oosterse christenen)	... niet-katholieke kerkelijke gemeenschappen (protestanten)
katholieken ontvangen de communie van bedienaar van ...	toegestaan wanneer het onmo- gelijk is zich te wenden tot een katholiek bedienaar (can. 844 § 2)	nooit toegestaan (can. 844 § 1)
katholieke bedienaar reikt de communie uit aan leden van ...	toegestaan (can. 844 § 3)	uitsluitend in stervensgevaar of andere ernstige nood (can. 844 § 4)

- ontvangst van de communie door katholieken van niet-katholieken:
 - in niet-katholieke kerken waarin de eucharistie op geldige wijze wordt gevierd, mogen katholieken de communie ontvangen wanneer zij in de fysieke of morele onmogelijkheid verkeren zich te wenden tot een katholieke bedienaar (can. 844 § 2). Dit geldt voor de orthodoxe en oud-oosterse kerken en, met beperkingen, voor de oud-katholieke kerk. In dit geval dienen de voorschriften van de betreffende kerk inzake ontvangst van de communie te worden nagevolgd (frequentie, nuchter-zijn, biecht die aan de communie voorafgaat). Bovendien moeten de katholieken zich van het communiceren onthouden als de betreffende kerk hen uitsluit van de communie omdat ze deze enkel voor eigen gelovigen voorbehoudt (*Oecumenisch Directorium*, n. 124).
 - in kerkelijke gemeenschappen waar de eucharistie niet op geldige wijze wordt gevierd, mogen de katholieken onder geen enkele voorwaarde de communie ontvangen (can. 844 § 1).

Zie hierover Johannes Paulus II, enc. *Ecclesia de eucharistia*, n. 30: “ *Daarom moeten de katholieke gelovigen, terwijl zij toch de religieuze overtuigingen van deze gescheiden broeders respecteren, zich onthouden van deelname aan de communie die in hun vieringen wordt uitgedeeld, om geen tweeduidigheid te wekken over de natuur van de Eucharistie en als gevolg daarvan hun plicht te verzaken, getuigenis te geven van de waarheid. Dit zou tenslotte de voortgang naar volledige zichtbare eenheid vertragen die geboekt is. Het is evenzo ondenkbaar om de zondagsmis te vervangen door oecumenische woordvieringen of gemeenschappelijke gebedsdiensten met christenen van de hiervoor genoemde Kerkelijke Gemeenschappen of zelfs deelname aan hun eigen liturgische diensten. Zulke vieringen en diensten, hoe prijzenswaardig ook in bepaalde omstandigheden, bereiden het doel van volledige communio voor, inclusief de eucharistische gemeenschap, maar kunnen die niet vervangen*” .

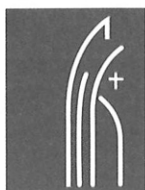
Het *Oecumenisch Directorium* (n. 132) laat de ontvangst van de communie toe wanneer vaststaat dat de individuele niet-katholieke ambtsdrager volgens de katholieke leer geldig gewijd is. CIC voorziet deze uitzondering niet en daarom heeft ze juridisch geen effect gelet op de aard van het directorium dat enkel de concrete toepassing van bestaande voorschriften tot doel heeft.

- ontvangst door een niet-katholiek van een katholiek
 - leden van niet-katholieke Oosterse kerken mogen de communie ontvangen in de katholieke kerk (can. 844 § 3).
 - de reden voor die toelating is de niet volkomen maar verregaande gemeenschap tussen de katholieke kerk en de niet-katholieke Oosterse kerken en in het bijzonder de overeenstemming van het geloof betreffende de sacramenten.
 - die toelating strekt zich niet alleen uit tot de niet-katholieke Oosterse kerken maar tot alle kerken die zich, volgens het oordeel van de H. Stoel, wat de sacramenten betreft in dezelfde situatie bevinden.

Een voorbeeld hiervan is de verklaring van de H. Stoel inzake de Poolse Nationale Katholieke Kerk die in de Verenigde Staten en Canada is ontstaan in 189.

- aan andere niet-katholiek christenen (d.w.z. aan de “protestanten” in de ruime zin) mag de communie in de katholieke kerk enkel in bepaalde gevallen van nood worden uitgereikt (can. 844 § 4):
 - in stervensgevaar
 - in andere ernstige nood volgens het oordeel van de diocesane bisschop of de bisschoppenconferentie. Zo een uitzondering kan worden verleend voor een individueel geval of voor langere tijd (voor een langer durend of zich herhalend geval van nood). Zo een regeling bestaat niet in de Belgische bisdommen.
 - de uitreiking van de communie aan een “protestant” in geval van nood veronderstelt steeds dat hij een bedienaar van de eigen gemeenschap onbereikbaar is, dat hij zelf om de communie vraagt, het katholieke geloof inzake de eucharistie deelt en in de juiste gesteltenis verkeert.
 - de striktere houding ten opzichte van “protestanten” is ingegeven door het verschillende geloof inzake de eucharistie.
- Aan een ongedoopte kan onder geen enkele voorwaarde de communie worden uitgereikt (can. 842 § 1).

HUWELIJKSFOMULIER

Bisschoppenconferentie van België

Guimardstraat 1

B-1040 Brussel

Tel. +32 (0)2 507 05 93

ce.belgica@interdio.be

HUWELIJKSFORMULIER

Naam van het bisdom:

Het formulier wordt bewaard in de parochie waar het huwelijk gesloten wordt.

I. ALGEMENE GEGEVENS

1. Burgerlijk huwelijk - Plaats (gemeente) datum

2. Kerkelijk huwelijk - Plaats (gemeente) (deelgemeente)

Parochie datum

3. Gebedsoproep voor de huwendenden in de thuisparochie(s) van de verloofden (datum)

Bruidegom

4. Naam, voornaam

6. Domicilie (straat/postcode/gemeente)

Toekomstig adres (straat/postcode/gemeente)

8. Telefoon/GSM/e-mailadres

10. Zoon van

12. Geboorteplaats en -datum

Bruid

5. Naam, voornaam

7. Domicilie (straat/postcode/gemeente)

9. Telefoon/GSM/e-mailadres

11. Dochter van

13. Geboorteplaats en -datum

Vrije status (*status liber*) - voor een lijst met huwelijksbeletselen zie los blad

14. Ongehuwd? ja / nee

16. Weduwnaar van (naam)
overleden op (datum)

Overlijdensattest toegekomen / niet toegekomen

18. Bent u vroeger reeds een kerkelijk of religieus huwelijk
aangegaan? ja / nee
In welke kerk of christelijke gemeenschap
of andere godsdienst?

Neem bij een positief antwoord contact op met het bisdom

20. Enkel burgerlijk gehuwd met (naam)

plaats: datum:

en van deze uit de echt gescheiden op datum:

Neem bij een positief antwoord contact op met het bisdom

15. Ongehuwd? ja / nee

17. Weduwe van (naam)
overleden op (datum)

Overlijdensattest toegekomen / niet toegekomen

19. Bent u vroeger reeds een kerkelijk of religieus huwelijk
aangegaan? ja / nee
In welke kerk of christelijke gemeenschap
of andere godsdienst?

Neem bij een positief antwoord contact op met het bisdom

21. Enkel burgerlijk gehuwd met (naam)

plaats: datum:

en van deze uit de echt gescheiden op datum:

Neem bij een positief antwoord contact op met het bisdom

22. Indien positief beantwoord bij vraag 18 + 20 voor een huwelijk:

- Dit huwelijk werd **nietig verklaard** of
 Dit huwelijk werd **ontbonden**

Door de beslissing van de kerkelijke rechtbank te (plaats) op (datum)

24. Zijn er andere huwelijksbeletselen? (1) ja / nee
Neem bij een positief antwoord contact op met het bisdom

23. Indien positief beantwoord bij vraag 19 + 21 voor een huwelijk:

- Dit huwelijk werd **nietig verklaard** of
 Dit huwelijk werd **ontbonden**

Door de beslissing van de kerkelijke rechtbank te (plaats) op (datum)

25. Zijn er andere huwelijksbeletselen? (1) ja / nee
Neem bij een positief antwoord contact op met het bisdom

Vrijheid van toestemming

26. Stemt u vrij toe in het huwelijk?

27. Stemt u vrij toe in het huwelijk?

28. Eventuele opmerkingen

29. Eventuele opmerkingen

Bruidegom	Bruid	Ga verder bij
30. ☐ katholiek gedoopt (2)	☐ katholiek gedoopt	II
31. ☐ katholiek gedoopt	☐ niet-katholiek gedoopt	III
32. ☐ niet-katholiek gedoopt	☐ katholiek gedoopt	III
33. ☐ katholiek gedoopt	☐ niet-gedoopt	IV
34. ☐ niet-gedoopt	☐ katholiek gedoopt	IV

II. HUWELIJK TUSSEN TWEE KATHOLIEKEN

Bruidegom

35. Doopsel ingeschreven in het register van de parochiekerk waar het huwelijk plaatsvindt onder het nummer:

..... /

37. Gedoopt in de kerk/kapel

in de parochie

te (gemeente & deelgemeente)

op (datum)

Doopbewijs toegekomen niet toegekomen

39. Adres van de ouders ten tijde van het doopsel:

.....
.....

41. Heeft de katholieke Kerk bij formele akte verlaten ja/ nee
Neem bij een positief antwoord contact op met het bisdom

43. Gevormd in de parochie

te (gemeente & deelgemeente)

op (datum)

Vormselbewijs toegekomen niet toegekomen

Bruid

36. Doopsel ingeschreven in het register van de parochiekerk waar het huwelijk plaatsvindt onder het nummer:

..... /

38. Gedoopt in de kerk/kapel

in de parochie

te (gemeente & deelgemeente)

op (datum)

Doopbewijs toegekomen niet toegekomen

40. Adres van de ouders ten tijde van het doopsel:

.....
.....

42. Heeft de katholieke Kerk bij formele akte verlaten ja/ nee
Neem bij een positief antwoord contact op met het bisdom

44. Gevormd in de parochie

te (gemeente & deelgemeente)

op (datum)

Vormselbewijs toegekomen niet toegekomen

(1) Zie p. 14 punt 4

(2) Onder katholiek verstaat men: rooms-katholiek

III. HUWELIJK TUSSEN EEN KATHOLIEK EN EEN NIET-KATHOLIEK GEDOOPT (MIXTA RELIGIO)

Katholieke partner	Niet-katholieke partner
45. Doopsel ingeschreven in het register van de parochiekerk waar het huwelijk plaatsvindt onder het nummer: /	46. Gedoopt in (naam van het kerkgenootschap)
47. Gedoopt in de kerk/kapel in de parochie te (gemeente & deelgemeente) op (datum) Doopbewijs ☐ toegekomen ☐ niet toegekomen	48. Gedoopt in de kerk/kapel te (gemeente & deelgemeente) op (datum) Doopbewijs ☐ toegekomen ☐ niet toegekomen
49. Adres van de ouders ten tijde van het doopsel:	50. Adres van de ouders ten tijde van het doopsel:
51. Gevormd in de parochie te (gemeente & deelgemeente) op (datum) Vormselbewijs ☐ toegekomen ☐ niet toegekomen	52. Indien u burgerlijk gehuwd bent geweest, was uw ex-partner gedoopt? ☐ ja / ☐ nee Zo ja, in welke kerk of christelijke gemeenschap? Neem bij een positief antwoord contact op met het bisdom

IV. HUWELIJK TUSSEN EEN KATHOLIEK EN EEN NIET-GEDOOPT (DISPARITAS CULTUS)

Katholieke partner	Niet-gedoopte partner	
53. Doopsel ingeschreven in het register van de parochiekerk waar het huwelijk plaatsvindt onder het nummer: /	54. Blijdt u een godsdienst? ☐ ja / ☐ nee Zo ja, welke?	
55. Gedoopt in de kerk/kapel in de parochie te (gemeente & deelgemeente) op (datum) Doopbewijs ☐ toegekomen ☐ niet toegekomen	56. Indien u burgerlijk gehuwd bent geweest, was uw ex-partner gedoopt? ☐ ja / ☐ nee Zo ja, in welke kerk of christelijke gemeenschap? Neem bij een positief antwoord contact op met het bisdom	
57. Adres van de ouders ten tijde van het doopsel:	59. Ruimte voor commentaar en advies	
58. Gevormd in de parochie te (gemeente & deelgemeente) op (datum) Vormselbewijs ☐ toegekomen ☐ niet toegekomen		60. Handtekening van de pastoor of zijn afgevaardigde
		61. Plaats en datum:
	62. Parochiezegel	

V. DELEGATIE, TOESTEMMING, DISPENSATIE

63. Delegatie van de bevoegdheid om bij dit huwelijk te assisteren, te verlenen door de pastoor van de parochie waar het huwelijk gevierd wordt.
Hierbij verleen ik aan (naam) de bevoegdheid om bij dit huwelijk te assisteren binnen de grenzen van mijn parochie (vgl. canon 1111) (plaats, datum, stempel, handtekening)
64. Toestemming om buiten de eigen parochie te trouwen, te verlenen door de pastoor van één van de verloofden.
Hierbij geef ik aan de huwendenden toestemming om buiten de eigen parochie te trouwen (vgl. canon 1115) (plaats, datum, stempel, handtekening)
65. Toestemming voor een huwelijk met een niet rooms-katholiek gedoopte (mixta religio) te verlenen door de plaatselijk ordinaris(3) van de katholieke partner (vgl. canon 134)
Toestemming verleend voor een huwelijk met een niet rooms-katholiek gedoopte (vgl. canon 1125)
Toestemming nr.:
66. Dispensatie voor een huwelijk met een niet-gedoopte (disparitas cultus) te verlenen door de plaatselijk ordinaris(3) van de katholieke partner (vgl. canon 134)
Dispensatie verleend voor een huwelijk met een niet-gedoopte (vgl. canon 1086)
Disp. nr.:
67. Dispensatie in de canonieke vorm (vgl. canon 1127) te verlenen door de plaatselijk ordinaris(3) van de katholieke partner (vgl. canon 134)
Dispensatie verleend voor de canonieke vorm.
Dit huwelijk wordt als dusdanig ingeschreven in het huwelijksregister
Disp. nr.:
68. Toestemming om een huwelijk in het buitenland te sluiten of te huwen met een persoon die in het buitenland woont te verlenen door de plaatselijk ordinaris(3) van de katholieke partner (vgl. canon 134)
Licentia matrimonium celebrandi extra patriam
Toestemming verleend aan het bruidspaar om in een ander land te trouwen
- Verklaring dat genoemde personen vrij zijn een huwelijk te sluiten
Vidimus documenta ex parte sponsi et sponsae et testamur in quantum scire possumus hanc partem/has partes liberam/ as esse ad matrimonium celebrandum
Ik heb de documenten van bruidegom en bruid gezien en bevestig dat zij vrij zijn om een huwelijk te sluiten
Licentia nr. :
- Voor 65 tot en met 68
Locus : (plaats) Dies : (datum)
- Nomen ordinarii/delegati (Naam van de Ordinaris/door de bisschop gedelegeerde) :
- Episcopus dioecesanus/vicarius generalis/vicarius episcopalis/delegatus episcopi
Nominis subscriptio (handtekening van de ordinaris/door de bisschop gedelegeerde):
- Sigillum (stempel) :

(3) of vicaris-generaal, bisschoppelijke vicaris, de door de bisschop gedelegeerde.

HET PASTORAAL GEDEELTE VAN HET HUWELIJKSDOSSIER

Bruidegom	Bruid
Naam, voornaam	Naam, voornaam
Trouwdatum	Plaats

ONDERDEEL A: VOORBEREIDING EN MOTIVERING VAN HET HUWELIJK

1. Verhaal van het koppel

De pastoor (1) ontvangt de huwendes hartelijk en neemt de tijd om kennis te maken. De achtergronden en leefsituaties van huwendes zijn vaak divers. Het is van belang om de huwendes open en respectvol te beluisteren. In het gesprek is er ook aandacht voor de huwelijksvoorbereiding die zij gaan volgen of die zij gevolgd hebben. (minstens drie vormingsmomenten). Hij noteert de belangrijkste elementen.

.....

.....

.....

2. Motivering van het huwelijk

De pastoor kan de huwendes op weg zetten door hen een lijst met mogelijke beweegredenen voor te leggen en hen te vragen om elk individueel drie motivaties te kiezen die het meest aansluiten bij zijn / haar beleving (zie bijlage 1 keuzelijst met motieven). (de bijlagen dienen om aan de huwendes overhandigd te worden) Vervolgens gaat de pastoor hierover in gesprek met de huwendes. Hij schrijft de belangrijkste elementen uit het gesprek hieronder neer.

Waarom vind jij het waardevol om te huwen?

Motivering van de bruid:

.....

.....

Motivering van de bruidegom:

.....

.....

Waarom vind jij het waardevol om voor de Kerk te huwen?

Motivering van de bruid:

.....

.....

Motivering van de bruidegom:

.....

.....

Dit deel van het gesprek kan afgerond worden door te wijzen op gemeenschappelijke beweegredenen van de huwendes.

(1) Met pastoor bedoelen wij de pastoor of degene die de pastoor delegeert om te assisteren in de huwelijksviering.

3. Ervaringen met geloof

De pastoor kan de huwendes eventueel enkele suggesties aanreiken om het gesprek over hun ervaringen met geloof op gang te brengen (zie bijlage 2 Ervaringen met geloof.). Hij schrijft de belangrijkste elementen uit het gesprek hieronder neer.

Welke ervaringen met christelijk geloof heb jij persoonlijk?

Motivering van de bruid:

.....

.....

Motivering van de bruidegom:

.....

.....

Welke rol speelt het christelijk geloof in jullie relatie tot nu toe (in ervaringen, gesprekken, ontmoetingen, ...)?

.....

.....

.....

4. Samen gelovig op weg gaan

De pastoor kan nu verder ingaan op de vraag hoe zij als gehuwden samen gelovig op weg kunnen gaan. Hierbij komen ook hun contact(en) met andere gelovigen en hun betrokkenheid bij een kerkelijke geloofsgemeenschap ter sprake. Hij schrijft de belangrijkste elementen uit het gesprek hieronder neer.

Hoe zouden jullie als gehuwden het christelijk geloof kunnen beleven en verdiepen?

.....

.....

.....

Wie of wat zou jullie hierbij kunnen helpen?

.....

.....

.....

5. Huwelijk in een Eucharistieviering of in een Woord- en gebedsviering?

Verder in het gesprek wordt er overlegd over de vraag of het huwelijk zal gevierd worden in een Eucharistieviering of in een Woord- en gebedsviering. Beide zijn volwaardige vormen van het huwelijks sacrament. De pastoor schrijft hieronder de beweegredenen van de keuze. Normaal gesproken is er geen Eucharistieviering bij mixta religio of disparitas cultus.

.....

.....

.....

6. Waarde en betekenis van het christelijk huwelijk

Om het gesprek over de waarde en betekenis van het christelijk huwelijk in te leiden, vertrekt de pastoor van de vragen en het ja-woord die ook tijdens de huwelijksluiting aan bod zullen komen (zie bijlage 3 Ondervraging wederzijdse toelating).

	BRUID	BRUIDEGOM
Maak je de keuze om te huwen in volle vrijheid?		
Beschouw je het huwelijk als een verbintenis voor het leven (tot de dood jullie scheidt)?		
Beloof je je echtgeno(o)t(e) trouw te blijven in goede en kwade dagen?		
Beloof je blijvend werk te maken van jullie relatie zodat ze kan uitgroeien tot een liefdes- en levensgemeenschap?		
Beloof je open te staan voor kinderen?		
Beloof je de kinderen, die jullie worden toevertrouwd, te dopen en op te voeden in het christelijk geloof?		
Sta jij open voor de huwelijkszegen, waarin de Kerk bidt om de kracht van Gods Geest in jullie huwelijksverbond?		

Verklaring

De pastoor nodigt de huwendenden uit om elk individueel de verklaring te lezen, waarna ze de tekst in het huwelijksdossier ondertekenen. Eventueel kan ook een extra document met dezelfde verklaring ondertekend en overhandigd worden (zie bijlage 4 verklaring).

Verklaring bij een huwelijk tussen twee katholiek gelovige partners

Nu ik een kerkelijk huwelijk verlang te sluiten, verklaar ik voor God en voor zijn Kerk dat ik de vragen uit het huwelijksdossier eerlijk beantwoord heb. Door mijn ja-woord beloof ik om trouw te blijven aan mijn man/vrouw en mij als een goede echtgenoot/echtgenote in te zetten om ons huwelijk uit te bouwen tot een echte liefdes- en levensgemeenschap. Ik beloof een goede vader/moeder te zijn voor de kinderen die ons werden of worden toevertrouwd, hen te laten dopen en hen op te voeden in het christelijk geloof.

Handtekening van de bruid:

Handtekening van de bruidegom:

Verklaring bij een huwelijk als één van hen het rooms-katholiek geloof niet deelt

Katholiek gelovige partner:

Ik verklaar voor God en zijn Kerk dat ik de vragen uit het huwelijksdossier eerlijk beantwoord heb. Door mijn ja-woord beloof ik om trouw te blijven aan mijn man/vrouw en mij als een goede echtgenoot/echtgenote in te zetten om ons huwelijk uit te bouwen tot een echte liefdes- en levensgemeenschap. Ik beloof ook om vanuit mijn geloof verder te getuigen. Ook beloof ik een goede vader/moeder te zijn voor de kinderen die ons worden toevertrouwd, hen te laten dopen en hen op te voeden in het christelijk geloof.

Handtekening:

Partner die het rooms-katholiek geloof niet deelt

Ik verklaar dat ik de vragen uit het huwelijksdossier eerlijk beantwoord heb. Door mijn ja-woord beloof ik om trouw te blijven aan mijn man/vrouw en mij als een goede echtgenoot/echtgenote in te zetten om ons huwelijk uit te bouwen tot een echte liefdes- en levensgemeenschap. Ik beloof ook om de geloofsovertuiging en -beleving van mijn partner te respecteren. Ook beloof ik een goede vader/moeder te zijn voor de kinderen die ons worden toevertrouwd en te aanvaarden dat ze via mijn partner het christelijk geloof en de katholieke kerk leren kennen.

Handtekening:

7. Conclusie

De pastoor schrijft hier steeds zijn conclusie en zijn persoonlijk aanvoelen bij de gesprekken neer.

Indien het vertrouwelijke informatie betreft kan de pastoor ervoor kiezen om deze info in gesloten omslag bij het huwelijksdossier te voegen.

.....
.....
.....

Naam van de pastoor

Datum en handtekening:

.....

OM TE GEVEN AAN DE HUWENDEN

BIJLAGE 1: KEUZELIJST MET MOTIEVEN

DE MOTIVERING VAN HET HUWELIJK

Waarom vind jij het zo waardevol om voor de Kerk te huwen?

Hieronder vind je een keuzelijst met diverse beweegredenen om te huwen voor de Kerk. De bedoeling is dat je individueel drie motivaties kiest die het meest aansluiten bij jouw beleving. Ook jouw partner zal drie motivaties uitkiezen. De verschillende antwoorden zijn op zich niet juist of fout. Ze vormen een aanleiding om hierover samen in gesprek te gaan.

Ik wil huwen voor de Kerk ...

- omdat door de bloemen, de sfeer en de mooie plechtigheid alles veel 'echter' is dan op het gemeentehuis.
- omdat ervoor kiezen om met elkaar door het leven te gaan een belangrijke stap is in onze relatie. Kerkelijk huwen is een wijze om daar even bij stil te staan.
- omdat ik op de ene of andere manier God en Jezus een plaats wil geven in ons leven als gehuwden.
- omdat dat in onze familie de gewoonte is. Mijn ouders en/of grootouders zouden teleurgesteld zijn als ik niet in de kerk zou trouwen.
- omdat de christelijke waarden voor mij zinvol zijn en ik daarnaar wil trachten te leven.
- omdat ik weet dat dit belangrijk is voor mijn partner. Ik wil dit doen voor hem / haar.
- omdat ik in God geloof. Voor mij is het vanzelfsprekend dat ik voor de kerk trouw.
- omdat ik geloof dat er toch 'iets meer' is, een kracht, die onze liefde ondersteunt en laat open bloeien.
- omdat ik wil dat God getuige is van ons ja-woord en ons Zijn Liefdeskracht schenkt. Die Liefde wil ik graag uitstralen naar mijn partner en naar alle mensen die wij ontmoeten.
- omdat dit ook een feest is voor onze hele vriendenkring.
- omdat dit ook een feest is voor de parochiegemeenschap waartoe ik behoor.
- omdat ik trouwen voor de kerk definitiever vind dan trouwen voor de wet.
- omdat ik onze kinderen een veilig nest wil geven.
- omdat we nu reeds enkele jaren samen zijn en ik met het kerkelijk huwelijk een nieuw elan en een nieuwe diepte wil geven aan onze relatie.
- omdat je dan Gods zegen over je huwelijk krijgt. Ik vind Gods bescherming belangrijk, want je weet niet wat de toekomst brengt.
- omdat het kerkelijk huwelijk ons sterker met elkaar verbindt, ook als het moeilijker gaat. Burgerlijk huwen is voor mij enkel een papier, dat vlug verscheurd is.
- omdat ik de liefde van mijn partner als een geschenk ervaar. We maken het niet allemaal zelf, het overstijgt ons.
- omdat ik het belangrijk vind dat we onze trouwbelofte uitspreken in aanwezigheid van onze familie en vrienden. Je wordt dan als koppel erkend en gesteund door iedereen die erbij aanwezig is.
- Omdat ik geloof dat onze verbondenheid beeld is van de liefde van Christus en zijn Kerk in een onverbreekbare gave...

Vrij naar 'Waarom? Daarom ...' in ILSE CORNU, Gezocht: liefdesrelatie met toekomst, inspiratie voor de goede en kwade dagen, Halewijn, Antwerpen, 2003, p. 99-100.

ENKELE GESPREKSVRAGEN

De pastoor kan de onderstaande vragen in het gesprek aan bod brengen.

Hoe heb jij de voorbereiding en het ontvangen van de sacramenten (eerste communie, vormsel) ervaren?

- Welke ervaringen heb jij met doopvieringen, huwelijksvieringen, ... die je mocht meemaken?

.....

- Ga jij soms naar de kerk? Waarom? Waarom niet? Welke ervaringen heb jij met het deelnemen aan Eucharistievieringen?

.....

- Hoe heb jij de godsdienstlessen ervaren die je volgde?

.....

- Heb je af en toe gesprekken over geloof?

.....

- Heb je ervaring met het lezen of bekijken van boeken of websites die betrekking hebben met het geloof?

.....

- Wat zijn je ervaringen met geloof in de media / publieke opinie?

.....

- Neem je soms deel aan activiteiten in de parochie, ... ?

.....

- Ben je lid (geweest) van een christelijke jeugdbeweging, ... ?

.....

- Is er iemand in je familie of vriendenkring die je erg waardeert en die gelovig is?

.....

- Bid jij? Voor wie of wat? Regelmatig?

.....

- Heb je contact met andere gelovige gezinnen of koppels?

.....

- Wordt er bij jou thuis een kerststal geplaatst tijdens de kerstperiode?

.....

- Hangt er een kruisbeeld in je (ouderlijk) huis?

.....

- ...

BIJLAGE 3 : ONDERVRAGING EN DE WEDERZIJDSE TOESTEMMING

Uit de Orde van dienst voor de huwelijksliturgie:

Ondervraging:

Elke vraag wordt door het bruidspaar beantwoord met hun ja-woord.

- Zijt gij uit vrije wil en met de volle instemming van uw hart naar hier gekomen om met elkaar te trouwen?

.....

- Zijt gij bereid als gehuwden elkaar lief te hebben en te waarderen al de dagen van uw leven?

.....

- Zijt gij bereid kinderen als geschenk uit Gods hand te aanvaarden, hen in uw liefde te laten delen en hen in de geest van Christus en zijn kerk op te voeden?

.....

Wederzijdse toestemming:

.....

.....

N.,
ik wil uw man / vrouw zijn
en ik beloof u trouw te blijven
in goede en kwade dagen,
in armoede en rijkdom,
in ziekte en gezondheid.
Ik wil
u liefhebben en waarderen
al de dagen van mijn leven.

Wie woorden zoekt om over de waarde en betekenis van het christelijk huwelijk te spreken, kan zich laten inspireren door:

- Paus Franciscus Apostolische exhortatie, *Amoris Laetitia*, Halewijn, 2015.
- Interdiocesane Dienst Gezinspastoraal, *Ik wil je liefhebben en waarderen al de dagen van mijn leven. Het sacrament van het huwelijk in het leven van elke dag*, Leuven, augustus 2011.

BIJLAGE 4 : **VERKLARING BIJ ONS KERKELIJK HUWELIJK**

Wij verklaren voor God en zijn Kerk dat wij het huwelijk beschouwen
als **een verbintenis voor het leven.**

Door ons ja-woord beloven wij om **in goede en kwade dagen**
trouw te blijven aan elkaar
en ons in te zetten om ons huwelijk uit te bouwen
tot een **echte liefdes- en levensgemeenschap.**

Wij staan open voor kinderen
en zijn bereid het geloof te beleven en te delen met elkaar en
met onze kinderen.

Handtekening van de bruid

.....

Handtekening van de bruidegom

.....

Stempel van de parochie

Datum en handtekening van de pastoor

.....

TOESTEMMING VERWERKING PERSOONSGEGEVENS EN PRIVACYVERKLARING

Conform de privacywet van 8 december 1992 (B.S. 13 maart 1993) dient de belanghebbende in te stemmen met de verwerking van zijn persoonsgegevens in een bestand.

De parochie verplicht er zich toe deze gegevens niet door te geven aan derden.

De belanghebbende heeft steeds het recht heb om dit bestand in te zien en te laten wijzigen.

A) Onze persoonsgegevens mogen verwerkt worden in een bestand met het doel dit huwelijk mogelijk te maken.

Akkoord

B) Wij stemmen ermee in, dat onze naam gepubliceerd wordt in publicaties of op de website van de parochie, het parochieblad, Kerk & Leven enz. naar aanleiding van ons kerkelijk huwelijk.

akkoord / niet akkoord

C) Wij geven toestemming tot het maken en gebruiken van foto's en beeldfragmenten in publicaties of op websites van de parochie, het parochieblad, Kerk & Leven enz. naar aanleiding van ons huwelijk.

akkoord / niet akkoord

Ik geef toestemming dat pastorale informatie aan mij wordt bezorgd.

akkoord / niet akkoord

Gedaan te (plaats) op (datum)

Handtekeningen, voorafgegaan door met de hand geschreven vermelding 'gelezen en goedgekeurd'

Handtekening van de bruid

Handtekening van de bruidegom

.....

.....

1. Afspraken betreffende het huwelijksformulier

1. Het invullen van het dossier gebeurt door de pastoor van één van de huwendes.
Het pastoraal gedeelte kan ook gebeuren door degene die het huwelijk inzegt.
2. De aanvragen voor doopsel en vormsel gebeuren door de pastoor, dus niet door de verloofden zelf.
3. De toestemming om een huwelijk te vieren in een andere parochie wordt gegeven door de pastoor van één van de verloofden.
4. De delegatie om bij een huwelijk te assisteren wordt gegeven door de pastoor van de parochie waar het huwelijk gevierd wordt.
5. De toestemming om met een niet-katholiek gedoopte te huwen, de dispensatie voor een huwelijk met een niet-gedoopte, de dispensatie in de canonieke vorm, de toestemming om in het buitenland te huwen moeten worden aangevraagd bij de plaatselijke ordinarius (de bisschop of zijn gedelegeerde).
6. Het huwelijksformulier wordt bezorgd aan de pastoor van de parochie waar het huwelijk wordt ingezegend vooraleer het huwelijk plaatsvindt.
7. Tijdens of direct na de huwelijksviering wordt het huwelijksregister getekend door degene die het inzegt, door de gehuwden en de getuigen.
8. De pastoor (of degene die hij daartoe delegeert) van de parochie waar het huwelijk plaats vond, stuurt een bevestiging van het huwelijk naar de parochie waar de doop van de huwendes plaats vond.
9. Na het huwelijk wordt het huwelijksdossier bewaard in de parochie waar het huwelijk plaats vond.

2. Bijzondere toestemmingen voorafgaand aan de huwelijksinzegening

Can. 1071 § 1 Een geval van noodzaak uitgezonderd, mag iemand zonder verlof van de plaatselijke Ordinarius niet assisteren bij:

1. een huwelijk van zwervers;
2. een huwelijk dat volgens de burgerlijke wet niet erkend of gesloten kan worden;
3. een huwelijk van degene die ten aanzien van een andere partij of van kinderen gehouden is door natuurlijke verplichtingen, voortvloeiend uit een voorafgaande verbintenis;
4. een huwelijk van degene die op publiek gekende wijze het katholieke geloof verworpen heeft;
5. een huwelijk van degene die door een censuur getroffen is;
6. een huwelijk van een minderjarig kind, wanneer de ouders niet op de hoogte zijn of wanneer zij op redelijke gronden ertegen zijn;
7. een huwelijk, te sluiten door middel van een gevolmachtigde, waarover in can. 1105

Neem in al deze gevallen contact op met het bisdom.

3. Vrije status van de huwendes

Het is belangrijk om uit te maken of één van de partners of beiden niet door een voorafgaande huwelijksband verhinderd zijn om te huwen. Ook een niet-kerkelijk huwelijk kan in bepaalde gevallen een geldige verbintenis zijn. De burgerlijke scheiding maakt nog niet kerkelijk vrij. Neem daarom in ieder geval contact op met het bisdom zodat het huwelijk geldig gesloten kan worden.

4. Lijst van huwelijksbeletselen

Bij huwelijksbeletselen moet gedacht worden aan: het niet-voldoen aan de minimumleeftijd (c. 1083), de voorafgaande en blijvende impotentie tot geslachtsgemeenschap (c. 1084), een bestaande huwelijksband (c. 1085), huwelijk tussen een katholiek en een niet-gedoopte (disparitas cultus - c. 1086), het ontvangen hebben van heilige wijdingen (c. 1087), het gebonden zijn door een publieke gelofte afgelegd in een religieus instituut (c. 1088), ontvoering (c. 1089), het doden van een huwelijkspartner met het doel zelf met de weduwe/weduwnaar te trouwen (c. 1090), bloedverwantschap (c. 1091), aanverwantschap (c. 1092), het beletsel van publieke eerbaarheid (c. 1093), wettelijke verwantschap voortvloeiend uit adoptie (c. 1094).

1. Het **invullen** van het **dossier** gebeurt door de pastoor van één van de huwendes.
 - *Keuzemogelijkheid: pastoor van bruid of bruidegom.
 - *Kerkelijk domicilie van de huwendes is bepalend voor te behoren tot een parochie (pastoor).
 - *Wonen ze samen dan hebben ze dezelfde pastoor.

Het **pastoraal gedeelte** (pag. 5 – 8) kan ook gebeuren door degene die het huwelijk inzegt.
In dat geval: pastoraal gedeelte bezorgen aan pastoor van parochie waar huwelijk gesloten wordt.
2. De **aanvragen** voor **doopsel** en **vormsel** gebeuren door de pastoor, dus niet door de verloofden zelf.
 - *Gebruik maken van de documenten I (doop) en III (vormsel).
 - *Indien persoon zegt gevormd te zijn en dit niet is vermeld op het doopbewijs: navraag doen bij de parochie van vormsel (vragen vormselregister na te kijken).
 - *Huwelijk met persoon die **in buitenland** werd **gedoopt/gevormd**: die persoon levert zelf het bewijs.
3. De **toestemming** om een **huwelijk te vieren in een andere parochie** wordt gegeven door de pastoor van één van de verloofden.
 - *Dit is in de regel de pastoor die de administratieve voorbereiding op zich neemt.
4. De delegatie om bij een huwelijk te **assisteren** wordt gegeven door de **pastoor** van de parochie waar het huwelijk gevierd wordt.
 - *Delegatie: door pastoor aan andere priester of aan diaken (zie n. 63)
 - *Huwelijk van oosterse partij(en) of van orthodoxe partij(en): delegatie enkel aan priester (can. 1108 § 3)
 - *Parochie volgens can. 517 § 2: aangestelde priester geeft deze delegatie (oefent de ‘machten en bevoegdheden van een pastoor’ uit – deze delegatie behoort hiertoe can. 1111)
5. De toestemming om met een **niet-katholiek gedoopte** te huwen, (*gemengd huwelijk* – zie n. 65) de dispensatie voor een huwelijk met een niet-gedoopte, *(*verschil van eredienst* – zie n. 66) de dispensatie in de canonieke vorm, *(zie n. 67) de toestemming om in het buitenland te huwen *(of met persoon die in buitenland woont – zie n. 68) worden aangevraagd bij de plaatselijke ordinaris (de bisschop of zijn gedelegeerde).
6. Het huwelijksformulier wordt bezorgd aan de pastoor van de parochie waar het huwelijk wordt ingezegend vooraleer het huwelijk plaatsvindt.
 - *in geval de administratieve voorbereiding gebeurde bij een gedelegeerde van de pastoor, door de ordinaris, ... of wanneer pastoraal gedeelte gebeurde door priester/diaken die de viering voorgaat.
7. Tijdens of direct na de huwelijksviering wordt het **register** getekend door degene die het inzegt, door de gehuwden en de getuigen.
8. De pastoor (of degene die hij daartoe delegeert) van de parochie waar het huwelijk plaats vond, stuurt een bevestiging van het huwelijk naar de parochie waar de doop van de huwendes plaats vond.
 - *Document IX mededeling aangegane huwelijk + bevestiging inschrijving in doopregister
9. Na het huwelijk wordt het huwelijksdossier bewaard in de parochie waar het huwelijk plaats vond.

HUWELIJKSFOMULIER

Naam van het bisdom: bisdom waar het huwelijk gesloten wordt
indien huwelijk in het buitenland naam van dat bisdom vermelden

I. ALGEMENE GEGEVENS

1. Burgerlijk huwelijk – Plaats (gemeente) + datum

Aan elk kerkelijk/religieus huwelijk dient verplicht een burgerlijk huwelijk vooraf te gaan (art. 21 lid 2 Grondwet).

Huwelijk in buitenland: zich houden aan de voorschriften van land waar huwelijk gesloten wordt. In het buitenland wordt een voorafgaand burgerlijk huwelijk niet altijd vereist. Soms treedt de kerkelijke bedienaar tegelijk op als ambtenaar van de burgerlijke stand op basis van een concordaat tussen de staat en H. Stoel, het huwelijk geldt dan tegelijk als kerkelijk en burgerlijk huwelijk.

Zie pag. 14/2 – can. 1071 § 1, 2°: het Belgisch recht kent een beperkt aantal huwelijksbeletselen.

2. Kerkelijk huwelijk – Plaats (gemeente) + deelgemeente

Parochie (nieuwe parochie) maar indien niet gewerkt wordt met eengemaakt huwelijksregister, naam vermelden van de ‘oude’ (canoniek nog bestaande) parochie waar huwelijk gesloten wordt.

Huwelijk in het buitenland: duidelijke opgave vragen van bisdom - gemeente - parochie waar het huwelijk gesloten wordt.

3. Gebedsoproep voor de huwenden in de thuisparochie van de verloofden (datum).

Uitvoering van can. 1067 - Decreet Belgische bisschoppen 3 maart 1985:

Het pastoraal gesprek van de verloofden met de priester verloopt zoals aangeduid in het formulier in voege in de kerkprovincie. De huwelijksroepen zullen voortaan vervangen worden door een gebedsoproep ter intentie van de huwenden. Dit kan gebeuren bij de zondagscelebratie in de eigen parochie van de bruid en in die van de bruidegom. De pastoor oordeelt of in bepaalde gevallen die voorbede mag achterwege gelaten worden.

Zie Document VIII: Aanvraag van een huwelijksafkondiging

4 – 12. Geen bijzondere bemerkingen

Vrije status (*status liber*) - lijst met huwelijksbeletselen (zie pag. 14/4)

Bemerking bij huwelijken die in het buitenland gesloten worden:

Indien de administratieve en pastorale voorbereiding in het buitenland gebeurt, wordt door het buitenlands bisdom van de partner(s) die hier gedoopt is (zijn) een uittreksel uit het doopregister gevraagd om na te gaan of de persoon wel degelijk gedoopt is en vrij om te huwen. De vrije status blijkt dan uit de afwezigheid van een randvermelding in het doopregister van een kerkelijk huwelijk of van een nietigverklaring van een kerkelijk huwelijk. Wanneer op de parochie de vraag voor zo een bewijs van vrije status (*status liber*) toekomt,

dient een uittreksel uit het doopregister te worden gemaakt dat gezonden wordt aan het bisdom waar de verklaring van *status liber* wordt opgesteld en gezonden aan de aanvrager of aan het bisdom dat erom vraagt.

Bij zo een vraag moet dus geen 'huwelijksformulier' worden ingevuld. De verklaring over de vrije status volstaat.

Can. 1085

§ 1 Wie door de band van een vorig huwelijk gebonden is, ook al is het niet voltrokken, waagt ongeldig een huwelijk.

§ 2 Al is een vorig huwelijk nietig of om welke reden ook ontbonden, toch is het niet toegestaan een ander huwelijk te sluiten, voordat de nietigheid of ontbinding van het vorige wettig en zeker vaststaat.

14/15. Ongehuwd?

Indien reeds burgerlijk gehuwd *met elkaar*, invullen: neen.

Vragen om bewijs van actuele burgerlijke stand voor te leggen. Dit kan met elektronische identiteitskaart (eID) opgevraagd worden.

16/17. Weduwnaar/weduwe

Vragen om bewijs van actuele burgerlijke stand voor te leggen. Dit kan met elektronische identiteitskaart (eID) opgevraagd worden.

18/19. Vroeger kerkelijk huwelijk of religieus huwelijk.

Kerkelijk: slaat op christelijk huwelijk (rooms-katholiek, protestants, orthodox, anglicaans, ...).

Religieus: niet-christelijke godsdienst.

Zie ook: 22/23

In elk geval voorleggen aan bisdom om na te gaan of de persoon door dit huwelijk nog gebonden is.

20/21. Enkel burgerlijk gehuwd en gescheiden.

Het burgerlijk huwelijk van een katholiek die geen dispensatie in de canonieke vorm heeft gevraagd/bekomen opdat dit burgerlijk huwelijk ook binnen de kerkelijke rechtsorde zou erkend worden, wordt als een nietig huwelijk beschouwd omdat de canonieke huwelijksvorm niet werd nageleefd. De canonieke huwelijksvorm is voorgeschreven op straffe van nietigheid van het huwelijk.

Zie ook 22/23

Can. 1108

§1 Alleen die huwelijken zijn geldig die gesloten worden ten overstaan van de assisterende plaatselijke Ordinaris of pastoor of van een door een van beiden gedelegeerde priester of diaken, en ten overstaan van twee getuigen, volgens de regels echter uitgedrukt in de canones die volgen, en behoudens de uitzonderingen waarover in de canones 144, 1112 § 1, 1116 en 1127, §§1-2.

§2 Onder de bij een huwelijk assisterende wordt alleen diegene verstaan die, zelf aanwezig, de uiting van de consensus van de huwendes vraagt en deze in naam van de Kerk aanvaardt.

§3 Alleen een priester assisteert geldig bij het huwelijk tussen twee oosterse partijen of tussen een Latijnse partij en een katholieke of niet-Katholieke oosterse partij.

pag. 14/2 – in verband met gescheiden persoon die kerkelijk wenst te huwen - can. 1071 § 1, 3°

§ 1 Een geval van noodzaak uitgezonderd, mag iemand zonder verlof van de plaatselijke Ordinarius niet assisteren bij:

...

3° een huwelijk van degene die ten aanzien van een andere partij of van kinderen gehouden is door natuurlijke verplichtingen, voortvloeiend uit een voorafgaande verbintenis;

...

24/25. Andere huwelijksbeletselen

14/25 hebben enkel betrekking op de vrije status van de partners, d.w.z. vrij zijn van een huwelijksband. Een bestaande huwelijksband vormt een beletsel om te huwen. Daarnaast zijn er andere huwelijksbeletselen.

Zie voor de huwelijksbeletselen pag. 14/4

In geval van het bestaan van een huwelijksbeletsel in hoofde van één of van beide partners kan het huwelijk niet gesloten worden.

Alle huwelijksbeletselen zijn ongeldigmakend. Daarom kan het huwelijk niet gesloten worden. Huwt men toch ondanks het bestaan van een beletsel dan kan het huwelijk om die reden nietig verklaard worden.

Voor sommige beletselen is dispensatie mogelijk. Zij moet voorafgaand aan het huwelijk gegeven zijn door de ordinarius.

Voor de controle op het bestaan van een beletsel is men meestal aangewezen op de eerlijkheid van de verklaring die de huwendenden hierover afleggen. De controle op de beletselen verloopt gedeeltelijk via het doopbewijs. In de marge van het doopregister moet melding gemaakt worden van een kerkelijk huwelijk. De pastoor van de plaats waar het huwelijk gesloten werd, moet dit melden aan de doopparochie(s) van de gehuwden. Zo moeten ook een ontvangen wijding (diaken, priester) in het doopregister geregistreerd worden. Hetzelfde geldt voor publieke gelofte afgelegd in een religieus instituut. Naar eventuele bloed- of aanverwantschap dient te worden gevraagd.

26/27. Vrijheid van toestemming

Het huwelijk komt tot stand door de consensus (wilsovereenstemming van de partijen) die voor elkaar kiezen als echtgenoten en die instemmen met de inhoud die door de kerk aan het huwelijk wordt gegeven.

28/29. Eventuele bemerkingen

Indien er bemerkingen zouden zijn dan kan er de voorkeur aan gegeven worden om die afzonderlijk en onder gesloten omslag aan het dossier toe te voegen. Het kan gaan om elementen uit het gesprek die een ernstige twijfel oproepen ten aanzien van de deugdelijkheid van de instemming. De bemerkingen kunnen een bewijselement vormen in een eventuele procedure van nietigverklaring.

30/34. -

II. HUWELIJK TUSSEN TWEE KATHOLIEKEN

35/36. Bewijs van doop is noodzakelijk. De bewijzen van doop en vormsel worden opgevraagd door de pastoor (pastoraal coördinator of daartoe gedelegeerde) die instaat voor de samenstelling van het dossier. Het zijn niet de huwendes die de documenten moeten verzamelen.

+

37/38. Dit formulier werd opgemaakt in functie van de canonieke parochie (“oude” parochie). Daarom bij 37/38 de naam van de “oude parochie” vermelden.

Voor huwelijk dat gesloten wordt in het buitenland: uittreksel uit het eigen doopregister toevoegen aan het dossier dat aan het bisdom wordt gezonden. Het volstaat niet te vermelden dat de doop ingeschreven is in het eigen register. Het dossier moet overgemaakt worden aan het buitenlandse bisdom met alle bewijsstukken erbij.

39/40.

41/42. Formele kerkverlating – gevolg gevend aan de vraag om een kerkverlating te laten acteren, wordt de doopparochie door het bisdom hiervan op de hoogte gebracht – in het doopregister wordt de kerkverlating vermeld.

In het pastoraal gesprek n.a.v. het huwelijk is de wens om, na kerkverlating, een kerkelijk huwelijk te sluiten een aandachtspunt.

43/44. De ontvangst van het vormsel moet worden doorgegeven aan de doopparochie.

In geval van een ontvangen vormsel zou dit moeten vermeld zijn op het doopbewijs dat wordt voorgelegd om te kunnen huwen.

Indien de persoon zegt gevormd te zijn en dit niet vermeld is in het doopbewijs en de persoon heeft aanwijzingen geeft over het vormsel (parochie, jaar) dan moet opnieuw contact genomen worden met de parochie waar het vormsel is toegediend. Dat kan de doopparochie zijn of een andere parochie. Daar moet dan vormselregister worden nagekeken.

Voor huwelijk dat gesloten wordt in het buitenland: het volstaat niet te vermelden dat het vormsel ingeschreven is in een eigen register (doopregister of vormselregister). Vormselbewijs wordt het dossier als apart onderdeel toegevoegd. Het dossier moet overgemaakt worden aan het buitenlandse bisdom met alle bewijsstukken erbij.

III. HUWELIJK TUSSEN EEN KATHOLIEK EN EEN NIET-KATHOLIEK GEDOOPTE

Dit betreft een zgn. gemengd huwelijk. Hiervoor is een toelating nodig (zie pag. 4/65)

45/51. -

52. Die gegevens zijn nodig om uit te maken of de niet-katholieke partner vrij is om voor de rooms-katholiek kerk te huwen.

IV. HUWELIJK TUSSEN EEN KATHOLIEK EN EEN NIET- GEDOOPTE

Dit betreft een zgn. huwelijk met verschil van eredienst. Om op geldige wijze zo een huwelijk te sluiten is een dispensatie noodzakelijk (zie pag. 4/66).

53/54/55/57/58. –

56. Die gegevens zijn nodig om uit te maken of de niet-katholieke partner vrij is om voor de rooms-katholiek kerk te huwen.

59/62. Bij elk huwelijk in te vullen.

Dit vak is niet uitsluitend bedoeld voor bedoeld voor huwelijk van katholiek met niet-gedoopte.

V. DELEGATIE, TOESTEMMING, DISPENSATIE

63. Algemene regel: huwelijk wordt gesloten ten overstaan van de pastoor van de parochie waar de viering plaats vindt. Die pastoor kan zijn bevoegdheid om bij een huwelijk te assisteren delegeren aan een priester of diaken. In een parochie die geleid wordt volgens het voorschrift van can. 517 § 2 is het de aangestelde priester die de delegatie verleend. In het geval van een huwelijk van een (katholieke) oosterse partij of van een orthodoxe partij mag enkel delegatie verleend worden aan een priester (can. 1108 § 3).

De bevoegdheid van de pastoor om te assisteren bij een huwelijk is een territoriaal beperkte bevoegdheid. Hij kan slechts delegeren voor huwelijken gesloten op het grondgebied van zijn in zijn parochie. In het geval van een huwelijk dat in het buitenland wordt gesloten en waarvan de administratieve en pastorale voorbereiding hier geschiedt door de pastoor van (een van) de partners, geeft die pastoor geen delegatie aan de buitenlandse pastoor. Die buitenlandse pastoor zal bij het huwelijk assisteren uit hoofde van zijn eigen bevoegdheid als pastoor van zijn parochie.

Een pastoor die buiten zijn parochie bij een huwelijk assisteert heeft de delegatie nodig van de pastoor van de parochie waar het huwelijk gesloten wordt. Een diaken of een priester heeft steeds de delegatie nodig van de pastoor van de parochie waar het huwelijk gesloten wordt. Dit geldt ook wanneer zij als diaken of, bijvoorbeeld, als parochievicaris of meewerkend priester met die parochie verbonden zijn. De delegatie is nodig voor de geldigheid van het huwelijk.

De bisschop en de ordinaris hebben geen delegatie nodig om te assisteren bij een huwelijk in hun bisdom.

64. In geval van een huwelijk buiten de eigen parochie van de partners (zelfde canoniek domicilie) of van de eigen parochies van de partners (verschillend canoniek domicilie) wordt de toestemming gevraagd van hun pastoor of van één van hun pastoors.

Wanneer de administratieve en pastorale voorbereiding gebeurt op de parochie waar het huwelijk gesloten wordt (waar geen van beiden zijn/haar domicilie heeft), dan vraagt de pastoor van die parochie de toestemming aan de pastoor of één van de pastoors van de partners.

Die toestemming is niet vereist voor de geldigheid van het huwelijk.

Voor een huwelijk dat in het buitenland wordt gesloten moet de pastoor van de partners geen toestemming geven om buiten de parochie te huwen. Het dossier dient te worden voorgelegd aan de bevoegde ordinaris die toestemming verleent om in het buitenland te huwen (n. 68).

65. Zie commentaar bij 45 – 52.

66. Zie commentaar bij 53 – 58.

67. Dispensatie in de canonieke vorm.

Canonieke vorm: huwelijksconsensus geven ten overstaan van de plaatselijke pastoor (van parochie waar huwelijk plaats vindt) en ten minste twee getuigen.

Can. 1108

§1 Alleen die huwelijken zijn geldig die gesloten worden ten overstaan van de assisterende plaatselijke Ordinaris of pastoor of van een door een van beiden gedelegeerde priester of diaken, en ten overstaan van twee getuigen, volgens de regels echter uitgedrukt in de canones die volgen, en behoudens de uitzonderingen waarover in de canones 144, 1112 § 1, 1116 en 1127, §§1-2.

Dispensatie in de canoniek vorm komt het meest voor bij gemengde huwelijken.

De ordinaris van de katholieke partij kan toestaan dat het huwelijk zal gesloten worden ten overstaan van een gewijde bedienaar van een oosterse niet-katholieke kerk.

Indien ernstige moeilijkheden de naleving van de canonieke vorm in de weg staan, kan de ordinaris van de katholieke partij hiervan dispensereren. Voor de geldigheid is wel een of andere publiek vorm van viering vereist. Dit kan dus gaan om een huwelijk gesloten ten overstaan van, bijvoorbeeld, een protestantse of anglicaanse bedienaar. Uitzonderlijk kan zelfs de burgerlijke huwelijksluiting aanvaard worden als het sluiten van huwelijk dat ook erkend wordt als kerkelijk huwelijk.

68. Zie commentaar bij 64.

PASTORAAL GEDEELTE HUWELIJKSDOSSIER

ONDERDEEL B: DE EIGENHEID VAN HET CHRISTELIJK HUWELIJK

Pag. 6

6. Nodige aandacht besteden aan elk van deze aspecten van het kerkelijk huwelijk. Elk van deze wezenlijke elementen moet aanvaard worden, ook door een partner die niet katholiek is of niet gelovig is.

Beide partners zeggen katholiek gelovigen te zijn: ze ondertekenen de verklaring pag. 7.

Slechts één van de partners zegt katholiek gelovig te zijn: de verklaring pag. 8 wordt ondertekend.

Partners die het katholiek geloof niet deelt: tot deze categorie behoort ook de katholiek gedoopte die uitdrukkelijk zegt niet meer te geloven.